

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Stárnutí v Jižní Koreji: problematika chudoby nejstarší generace

Ageing in South Korea: the Issue of Elderly Poverty

Olomouc 2024

Veronika Jirásková

Vedoucí diplomové práce: Dr.Phil. Martin Šturdík, M.A.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 30. dubna 2024

Podpis:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jirka Štorek', is written on a light-colored rectangular background.

ABSTRAKT

Název práce:	Stárnutí v Jižní Koreji: problematika chudoby nejstarší generace
Autor:	Veronika Jirásková
Vedoucí práce:	Dr.Phil. Martin Šturdík, M.A.
Počet normostran:	38
Počet znaků:	67 834
Počet použitých zdrojů:	64
Počet příloh:	0
Klíčová slova:	senioři v Jižní Koreji, chudoba seniorů v Jižní Koreji, chudoba seniorů v České republice, důchodový systém Jižní Koreje, relativní chudoba, stárnutí populace

Tato bakalářská práce představuje seniory jako skupinu nejvíce ohroženou chudobou v jihokorejské společnosti a klade si za cíl nalézt možné příčiny tohoto jevu. První polovina této komparativní studie zobrazuje chudobu v číslech, připisujíc její výši zejména problémovému nastavení důchodového systému, které je současně doprovázeno pro Koreu charakteristickou stárnoucí populací, sociokulturními změnami v rodinných strukturách a pro seniory obtížnou situací na trhu práce. Posléze je pomocí srovnávací analýzy porovnávána situace jihokorejských seniorů se seniory českými, přičemž odlišné systémy zabezpečení ve stáří se jeví jako zásadní rozdíl, díky kterému jsou čeští senioři relativně chráněni ze spárů chudoby. Protože jsou Jižní Korea a Česká republika členskými zeměmi Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), převážná část textu je stavěna na datech získaných právě z publikací OECD a doplněna o data ze statistických úřadů obou zemí.

ABSTRACT

Title: Ageing in South Korea: the Issue of Elderly Poverty

Author: Veronika Jirásková

Supervisor: Dr.Phil. Martin Šturdík, M.A.

Number of standard pages: 38

Number of characters: 67 834

Number of used sources: 64

Number of attachments: 0

Keywords: senior citizens in South Korea, elderly poverty in South Korea, elderly poverty in the Czech Republic, pension system in the Republic of Korea, relative poverty, population ageing

This bachelor's thesis presents senior citizens as a group that is the most vulnerable to poverty in South Korean society and aims to identify possible causes of this phenomenon. The first half of this comparative study depicts poverty in numbers, attributing its severity primarily to the problematic foundation of the pension system, also accompanied by Korea's infamous issue of ageing population, socio-cultural changes in family structure, and the difficult situation the labour market poses for the elderly. The following comparative analysis examines the situation of both South Korean and Czech senior citizens, revealing that the two different pension systems seem to play a crucial role, successfully protecting the latter from the grip of poverty. Since South Korea and Czech Republic are member countries of the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), the majority of the text relies on data obtained from OECD publications, supplemented by data from the statistical offices of the two countries.

PODĚKOVÁNÍ

Touto stránkou chci věnovat velké poděkování panu Dr.Phil. Martinu Šturdíkovi, M.A., jehož zpětná vazba a rady mi velmi pomohly při zpracování takového komplexního tématu.

OBSAH

SEZNAM GRAFŮ	9
SEZNAM OBRÁZKŮ	9
SEZNAM TABULEK	9
EDIČNÍ POZNÁMKA	10
1 ÚVOD	11
2 METODIKA	12
2.1 CÍL A PŘEDMĚT VÝZKUMU	12
2.2 ZDROJE A ZPRACOVÁNÍ DAT.....	12
3 DEFINICE POUŽÍVANÝCH POJMŮ	14
3.1 SENIOR.....	14
3.2 CHUDOBA	14
3.2.1 Příjmová chudoba.....	15
4 NÁHLED NA VÝVOJ JIHOKOREJSKÉ SPOLEČNOSTI OD DRUHÉ POLOVINY 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST	16
4.1 STRUKTURA OBYVATELSTVA	17
5 SENIOR V JIHOKOREJSKÉ SPOLEČNOSTI	20
5.1 VZDĚLÁNÍ A POSTAVENÍ NA TRHU PRÁCE	20
5.1.1 Míra zaměstnanosti a zastávané pracovní pozice.....	22
5.2 DŮCHODOVÉ ZABEZPEČENÍ VE STÁŘÍ.....	23
5.2.1 Systém sociálního zabezpečení v Jižní Koreji	23
5.2.2 Aktuální problémy jihokorejského důchodového systému	26
6 CHUDOBA SENIORŮ	28
6.1 PŘÍJMOVÁ CHUDOBA JIHOKOREJSKÝCH SENIORŮ V ČÍSLECH.....	29
6.2 CHUDOBA V ZÁVISLOSTI NA VELIKOSTI VLASTNĚNÉHO MAJETKU	32
7 KOMPARATIVNÍ ANALÝZA PŘÍJMOVÉ CHUDOBY JIHOKOREJSKÝCH A ČESKÝCH SENIORŮ	33
7.1 STRUKTURA PŘÍJMŮ.....	35
7.2 STRUKTURA VÝDAJŮ	37

8 SOCIO-HISTORICKÝ KONTEXT CHUDOBY SENIORŮ V OBOU ZEMÍCH	38
8.1 POPULAČNÍ VÝVOJ.....	38
8.2 DŮCHODOVÉ SYSTÉMY OBOU ZEMÍ.....	40
8.2.1 Vybraná specifika starobního důchodu obou zemí	41
9 ZÁVĚR	43
9.1 VÝSLEDKY	43
9.2 DISKUZE.....	44
10 SUMMARY OF FINDINGS.....	46
SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	48

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Vývoj populace Jižní Koreje v letech 1960 až 2020.....	18
Graf 2: Projekce vývoje populace Jižní Koreje pro období 2025–2070.....	18
Graf 3: Vývoj populace Jižní Koreje dle věkových kategorií (1960–2020).....	19
Graf 4: Projekce vývoje populace Jižní Koreje dle věkových kategorií pro období 2025–2070	19
Graf 5: Změna složení dokončeného vzdělání seniorů (2008–2017)	20
Graf 6: Míra zaměstnaných seniorů dle věkové kategorie (prosinec 2023)	22
Graf 7: Čistý náhradový poměr v dle výše příjmů (vybrané země OECD).....	28
Graf 8: Míra relativní chudoby seniorů a celkové populace v Jižní Koreji.....	30
Graf 9: Míra relativní chudoby dle věkových kategorií (vybrané země)	31
Graf 10: Míra relativní příjmové chudoby: Jižní Korea a Česká republika	33
Graf 11: Zdroje příjmů seniorů: Jižní Korea a Česká republika.....	36
Graf 12: Průměrný starobní důchod 2000–2023: Jižní Korea a Česká republika	36
Graf 13: Struktura průměrných spotřebních výdajů domácností: Jižní Korea a Česká republika.....	37
Graf 14: Populační vývoj a projekce: Jižní Korea a Česká republika	39

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Struktura systému sociálního zabezpečení	24

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vybraná specifika starobního důchodu obou zemí.....	42

EDIČNÍ POZNÁMKA

V celé bakalářské práci je pro snadnější čtení používána česká vědecká transkripce pro přepis korejského písma do latinky.

1 ÚVOD

Druhá polovina 20. století zaznamenala v mnohých koutech světa četné demografické změny ve spojitosti s politickými, ekonomickými a společenskými změnami, které s sebou život po druhé světové válce přinesl. Rozvoj zdravotnictví a zlepšování kvality života měly za následek populační explozi a postupné prodloužení střední délky života. Klesající porodnost v posledních několika dekádách však zapříčinila, že populace četných národů stárne, což představuje výzvu zejména v oblasti sociálního zabezpečení stárnoucích generací. Není tak divu, že důchodové reformy a posouvání hranice věku pro odchod do důchodu jsou momentálně široce diskutovanými tématy – zřídka ale končí vzájemným konsensem. V některých zemích současně vyvstává jiný naléhavý problém, jímž je chudoba stávajících seniorů. A právě takovou zemí se stala i Jižní Korea.

Tato práce nabízí vhled do problematiky stárnutí v chudobě v Korejské republice, jakožto jedné ze zemí s rapidně stárnoucí populací na světě. Cílem této práce je tak představit postavení seniorů v jihokorejské společnosti, zobrazit míru chudoby této skupiny lidí a souběžně poskytnout odůvodnění, proč tato situace v zemi nastala. Komparativní část tohoto textu rozšiřuje obzory za hranice Jižní Koreje, a to směrem do České republiky jakožto dalšího členského státu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále OECD). Problematika chudoby seniorů je zde zkoumána prostřednictvím srovnávací analýzy, díky které je tíživost situace jihokorejských seniorů dána do souvislosti v mezinárodním měřítku.

2 METODIKA

2.1 Cíl a předmět výzkumu

Cílem této bakalářské práce je představení seniorů jakožto skupiny, která je v jihokorejské společnosti chudobou nejvíce postihnuta, a nahlédnutí na možné příčiny, proč taková situace nastala. Definice zkoumané skupiny osob je blíže popsána v sekci [3.1 Senior](#), rozsah zkoumané problematiky chudoby je definován v sekci [3.2 Chudoba](#).

Pro mezinárodní srovnání je chudoba seniorů v Korejské republice porovnávána se situací seniorů v České republice. Tato země byla pro porovnávání vybrána na základě následujících společných charakteristik:

- obě země jsou členskými zeměmi OECD – existují tak data, která jsou shromážděna, hodnocena a publikována za použití jednotné metodiky organizace, což umožňuje snadnější porovnání v rámci této práce,
- obě země jsou považovány za sociální stát, ve kterém je implementován systém sociálního zabezpečení, jehož součástí je i pojištění starobního důchodu – tento transfer tvoří jednu ze složek příjmu, který je součástí výpočtu míry příjmové chudoby – a je tak možné zkoumat, do jaké míry výše dávek starobního důchodu ovlivňuje míru chudoby seniorů,
- obě země byly v druhé polovině 20. století svědkem tzv. populační exploze, tedy období, ve kterém došlo k rapidnímu nárůstu obyvatel, což má za následek mnohopočetnou skupinu obyvatel, jež souběžně vyvine tlak na důchodový systém země.

2.2 Zdroje a zpracování dat

Pro vypracování jsou použity sekundární zdroje tištěné i elektronické. Kromě odborné literatury jsou využívána data z publikací a databází OECD, Korejského statistického úřadu¹ (dále KOSTAT) a Českého statistického úřadu.

Získaná data jsou použita k deskripci zkoumaného jevu chudoby jihokorejských seniorů s přihlédnutím na historický, společenský a ekonomický kontext. Zjištění závažnosti či

¹ Část dat je zpřístupněna prostřednictvím databáze Korean Statistical Information Office (KOSIS). Tuto platformu spravuje sám KOSTAT, při čerpání z ní je v odkazech v textu uveden jako autor „Korejský statistický úřad“ s rokem poslední aktualizace daného souboru dat.

velikosti problematiky v rámci mezinárodního srovnání je zde prováděno formou komparativní analýzy.

Značná většina studií se v této oblasti soustředí pouze na příjmovou chudobu, odborníci se však shodují na tom, že samotná výše příjmů není schopna zcela a věrně zobrazit realitu chudoby jedinců či domácností (Kang, Park & Cho, 2022; Lee S., 2023), a je tak potřeba implementovat i další ukazatele, jako jsou majetková zajištěnost nebo míra materiální deprivace zkoumaného subjektu. Přesto je dostupnost relevantních dat omezená, obzvláště pak data týkající se seniorů. V případě majetkové zajištěnosti je obtížné vyčíslit velikost a hodnotu vlastněného majetku, v případě materiální deprivace se napříč zeměmi liší zkoumaný rozsah i nezbytnost zahrnutých prvků. Z důvodu nedostatku dat, která by mohla být porovnáována, není v této oblasti komparativní analýza realizována.

3 DEFINICE POUŽÍVANÝCH POJMŮ

3.1 Senior

Populace staršího věku bývá vymezována rozlišně nejen napříč vědeckými obory, ale i mezi jedinci. Obvykle však bývá o seniorovi smýšleno jako nad osobou, která přesáhla 60. rok svého života.

Součástí této práce je porovnání míry chudoby seniorů v Jižní Koreji a České republice, přičemž obě země jsou členem OECD. Vzhledem ke skutečnosti, že tato organizace definuje seniora jako osobu starší 65 let, bude tato spodní hranice ponechána pro snadnější práci s daty. Pojem senior zde tedy označuje osobu starší 65 let. Zároveň je nutno podotknout, že senior zde není synonymem pro osobu v důchodu nebo v tzv. důchodovém věku (vzhledem k odlišným věkovým hranicím pro odchod do důchodu).

3.2 Chudoba

Pojem chudoba je velmi abstraktním pojmem, obecně však označuje jakýsi nedostatek zdrojů sloužících k uspokojení základních potřeb pro plnohodnotný a důstojný život. Přestože se nejčastěji hovoří o chudobě v kontextu finanční zabezpečení (tj. příjmová chudoba), jedinec může strádat kupříkladu i v kontextu svého sociálního kapitálu nebo při získávání a vyhodnocování informací (tj. informační chudoba) (Sýkorová & Klimentová, 2016). Vzhledem k omezenosti rozsahu práce je text primárně zaměřen na finanční stránku chudoby seniorů – pojmem chudoba je tedy míněna chudoba příjmová, není-li v textu specifikováno jinak.

Chudobu lze dále zkoumat z různých úhlů pohledu²; nejčastěji zmiňovanými pojmy jsou absolutní a relativní chudoba. Absolutní chudoba je obtížně definovatelná a často je na ni nahlíženo jako na extrémní stav nedostatku zdrojů pro zajištění základních potřeb (Havlík, 2016). Jelikož je v této práci prováděno srovnávání situace mezi dvěma zeměmi, vhodnějším termínem je relativní chudoba, která je založena, jak ostatně vyplývá z názvu, na „relaci k určitému standardu příjmů, spotřebního koše či bohatství ve společnosti“, tedy zda je osoba či země považována za chudou ve vztahu ke stanovenému standardu (Havlík, 2016, str. 89).

² Cf. Havlík, 2016 (podkapitola „Koncepty, typologie chudoby a její měření“ na stránkách 88–91).

3.2.1 Příjmová chudoba

Tento koncept zobrazení chudoby bere v potaz příjmy jedince či domácnosti. Aby byl subjekt považován za příjmově chudého, musí výše těchto příjmů spadat pod stanovenou hranici chudoby.

3.2.1.1 Měření relativní příjmové chudoby dle norem OECD

Aby bylo možné zobrazit chudobu v číslech a dále porovnávat s dalšími členskými státy, OECD preferuje pracovat s konceptem relativní chudoby. Měření chudoby se odvíjí od výše ročních příjmů domácností v zemi v určitý moment, ve které jsou zahrnuty příjmy ze zaměstnání, ze samostatné výdělečné činnosti, příjmy z kapitálového majetku a transfery. Z výší těchto příjmů je určen medián – prostřední hodnota, která rozdělí domácnosti země na dvě pomyslné poloviny (jednu s příjmy nižšími a jednu s vyššími než je hodnota mediánu). Poté je zjištěn tzv. ekvivalizovaný (či vyrovnaný) disponibilní příjem, tedy čistý příjem celé domácnosti vydělený počtem jejích členů – bere se tak ohled na velikost a složení dané domácnosti. Hranice chudoby je v publikacích OECD stanovena na 50 % získaného mediánu – tj. spadá-li ekvivalizovaný disponibilní příjem domácnosti pod 50 % hodnoty mediánu, její členové jsou považováni za příjmově chudé. (OECD, 2023a)

Míra relativní chudoby vyjadřuje, jak velké procento jedinců z celkové populace země se nachází ve stavu chudoby (počet osob postihnutých příjmovou chudobou je vydělen počtem celkové populace a dále vynásoben 100).

4 NÁHLED NA VÝVOJ JIHOKOREJSKÉ SPOLEČNOSTI OD DRUHÉ POLOVINY 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST

Počátky Korejské republiky jako samostatného státu byly poznamenány nevyčísitelnou devastací způsobenou korejskou válkou (1950–1953), která si vyžádala miliony obětí na obou válčících stranách Korejského poloostrova. Padesátá léta se tak nesla ve znamení obnovy národa, a to nejen po stránce materiální; škody však byly natolik značné, že se Jižní Korea s tehdejší téměř neexistující ekonomikou neobešla bez finanční a vojenské pomoci zahraničních sponzorů, jimiž převážně byly Spojené státy americké (Seth, 2010). Přestože občané hledali úkryt ve městech již při válce, poválečná doba zaznamenala další nárůst městského obyvatelstva, které s myšlenkou na světlejší zítřky a příležitosti spojené s ekonomickým rozvojem usilovně pracovalo na znovuobnovení země (Seth, 2010).

Šedesátá a sedmdesátá léta odstartovala éru velké ekonomické transformace, které se pro její nevídanou rychlost začalo přezdívat „zázrak na řece Han³“. Korejci, frustrovaní pohledem na hospodářský růst nejen Severní Koreje, ale i svého bývalého okupanta, Japonska, věřili, že ekonomická prosperita a nezávislost na americké finanční pomoci je přirozenou cestou k pozitivnímu vývoji (Seth, 2010). Jižní Korea se v této době ocitla pod diktátorskou nadvládou armádního generála jménem Pak Čöng-hüi, který započal rapidní industrializaci se zaměřením na těžký průmysl, jenž vytvořil velké množství pracovních míst a zajistil další expanzi velkých měst (Eckert, 2001). Pilné nasazení dělníků a jejich kolektivní ochota obětovat své pohodlí pro dobro národa byl pro zahraniční investory vskutku lákavý pohled, avšak pracovní podmínky nebyly vhodné a jakékoliv pokusy o jejich změnu byly ihned zamítnuty, často za použití policejního násilí. V sedmdesátých letech tak pracovníci průměrně odpracovali 53,1 hodiny týdně, přičemž 12hodinové směny 6 dní týdně nebyly neobvyklým úkazem (Seth, 2010). Později, v roce 1986, průměrná odpracovaná doba činila rekordních 54,5 hodiny týdně (Seth, 2010).

Po atentátu v roce 1979, při kterém byl prezident Pak Čöng-hüi zabit, následovalo krátké období demokratizace, nazývané Söulské jaro. Přestože od roku 1980 pokračovala vláda vojenských generálů, osmdesátá léta v Jižní Koreji charakterizují snahy demokratizačních hnutí, která pořádala protivládní protesty⁴ (Eckert, 2001). Letní olympijské hry v Söulu v roce 1988

³ Pojmenováno po řece Han, která protéká hlavním městem Jižní Koreje, Söulem.

⁴ Nejznámější z nich se stalo povstání v Kwangdžu v roce 1980, které reagovalo na dosazení Čön Tu-hwana jakožto nového vojenského diktátora a které bylo násilně potlačeno.

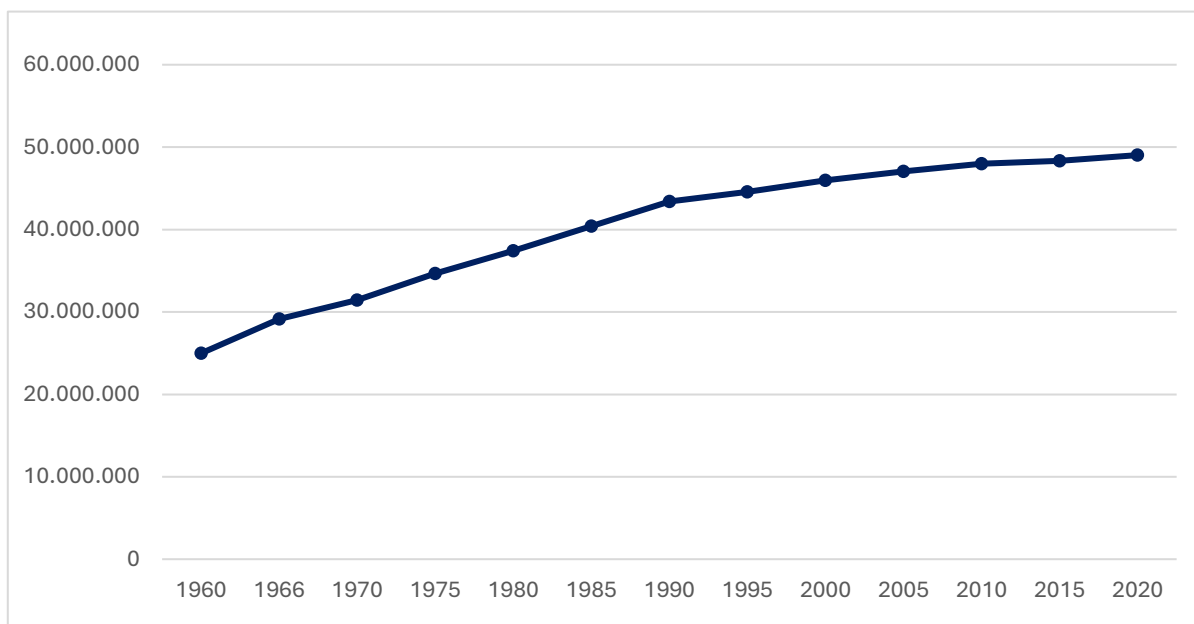
představily světu moderní, ekonomicky vyspělou Jižní Koreu – naprosto odlišnou od zpustošené země, kterou si lidé pamatovali z doby korejské války – a díky uvolnění cestovních omezení mohli Korejci naopak objevovat svět za hranicemi (Seth, 2010). S příchodem 90. let se země postupně přetransformovala v demokratický stát a vlivem globalizace se stala důležitým obchodním partnerem mnoha zemí po celém světě. Finanční krize na konci 90. let otřásla ekonomikou, avšak s pomocí záchranného balíčku od Mezinárodního měnového fondu a vládních reforem se do několika let země opět zotavila. Následky byly značné – kvůli nadměrnému propouštění zaměstnanců se v roce 1998 nezaměstnanost zvýšila ze 2 na 8 % a pocit studu a stres ze ztráty zaměstnání navýšil počet sebevražd (Seth, 2010).

Po zdolání krize se Jižní Korea začala propracovávat na přední příčky ve světě technologií a stala se jednou z nejbohatších zemí. Nyní, v třetí dekádě 21. století, se podobně jako jiné rozvinuté země Korejská republika potýká s prudkým klesáním porodnosti a stárnutím populace.

4.1 Struktura obyvatelstva

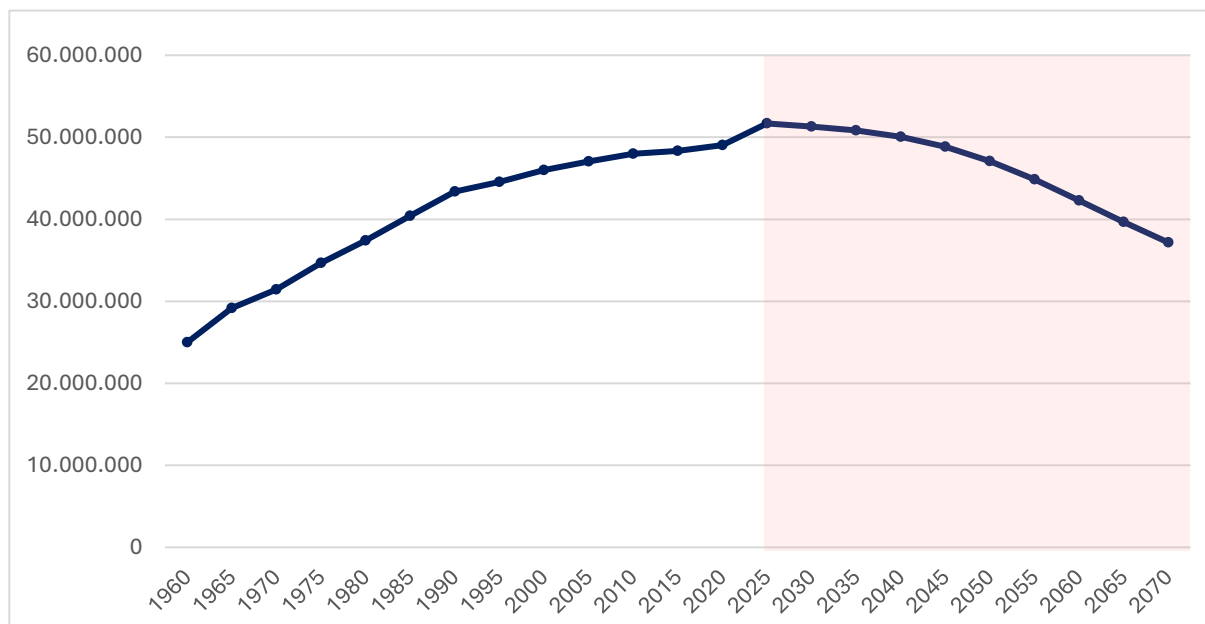
Počet obyvatel je dle nejnovějších publikovaných dat⁵ KOSTAT vyčíslen na téměř 51,7 milionu občanů (Korejský statistický úřad, 2023a). Z [Graf 1](#) na str. 18 lze vypožorovat, že počet obyvatel se od roku 1960 více než zdvojnásobil. Populační prognózy však konstatují, že počínaje rokem 2025 se velikost populace v následujících dekádách bude opět snižovat (viz [Graf 2](#)). Tyto předpovědi reflektují problém nízké míry porodnosti, se kterým se Jižní Korea potýká již řadu let. V porovnání s úhrnnou mírou plodnosti (tj. průměrný počet živě narozených dětí připadající na jednu ženu v reprodukčním věku 15–49 let) v poválečné době, kdy kupříkladu v roce 1960 připadalo 6,33 dítěte na jednu ženu, lze najít vysvětlení, proč senioři zastávají čím dál větší podíl na celkové populaci Jižní Koreje (Yun a kol., 2022). Jelikož se země v tomto období stále nacházela v procesu revitalizace, obavy z udržitelnosti takového růstu populace daly vzniknout vládou podporovaným programům rodinného plánování, jež propagovaly antikoncepční prostředky a výchovu v rámci plánovaného rodičovství. V roce 1983 tak úhrnná míra plodnosti poprvé klesla pod hodnotu 2,1, která je brána jako hraniční hodnota pro udržení početního stavu obyvatelstva (Yun a kol., 2022). Rok 2022 pak zaznamenal hodnotu 0,78, nejnižší v historii země (Kim S. , 2023).

⁵ Od roku 2015 KOSTAT provádí sčítání lidu jednou ročně (vždy 1. listopadu). Do roku 2015 bylo sčítání prováděno jednou za pět let.

Graf 1: Vývoj populace Jižní Koreje v letech 1960 až 2020

Zdroje: Korejský statistický úřad, 2017, 2023b (vlastní zpracování).

Pozn.: V databázi KOSIS se na místo roku 1965, ve kterém mělo být sčítání prováděno, objevuje rok 1966 – nelze spolehlivě říci, zda se jedná o chybu. Ve statistikách z let 1960–1995 jsou data upravována z důvodu nesrovnalostí. Protože se však jedná o nesrovnalosti v řádech stovek či tisíců, graf populačního vývoje tímto není zásadně ovlivněn.

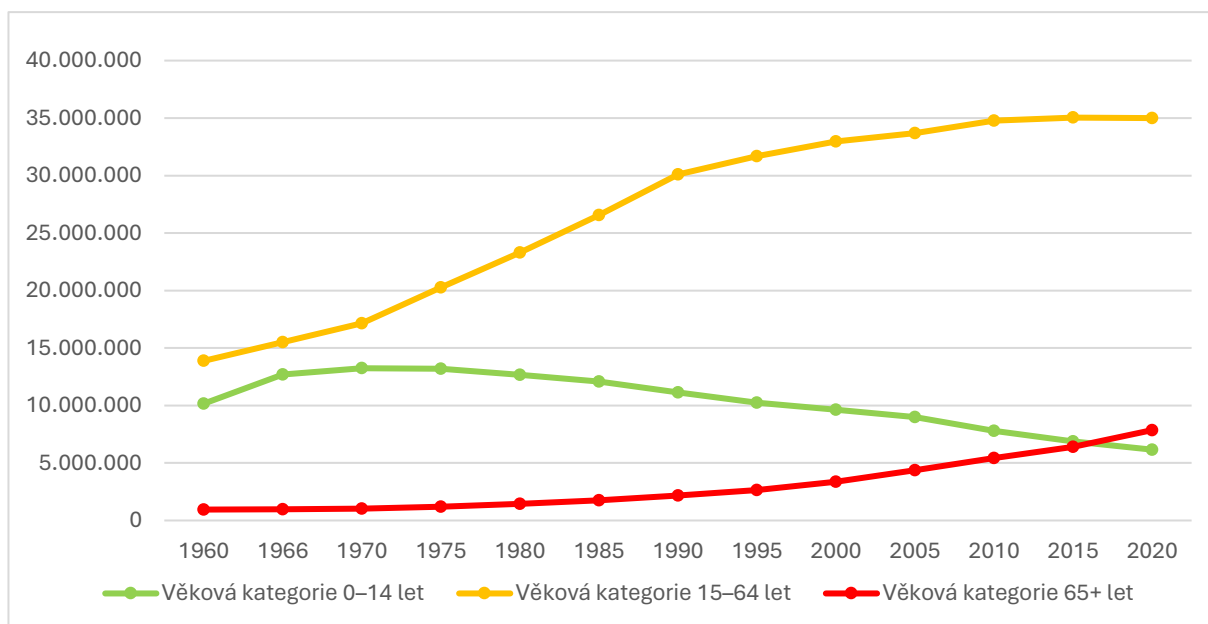
Graf 2: Projekce vývoje populace Jižní Koreje pro období 2025–2070

Zdroje: Korejský statistický úřad, 2017, 2023b, 2023c (vlastní zpracování)

Skutečnost, že podíl obyvatelstva ve věku 65+ let začíná ve své velikosti přesahovat podíl osob v předproduktivním věku (tj. ve věku 0–14 let), je možno pozorovat již od roku 2017 (viz [Graf 3](#) na str. 19). V oficiální projekci (viz [Graf 4](#)) lze vidět, že mezera mezi velikostí populace

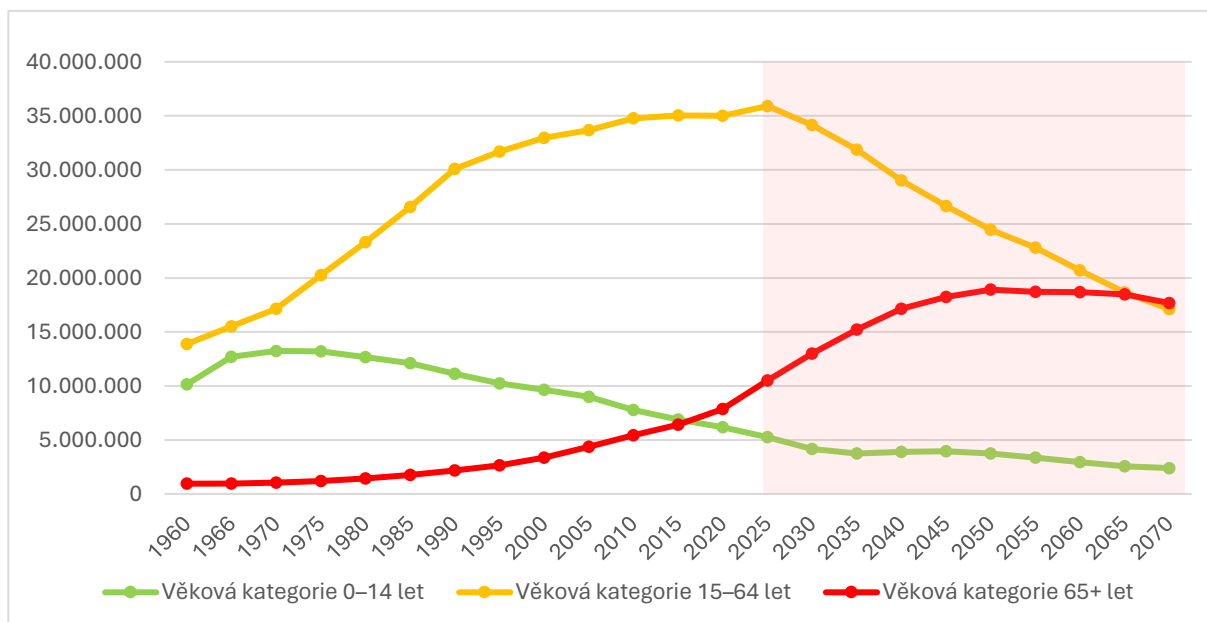
v předproduktivním věku a velikostí starší populace se do roku 2050 ještě více prohloubí.

Graf 3: Vývoj populace Jižní Koreje dle věkových kategorií (1960–2020)

Zdroje: Korejský statistický úřad, 2017, 2023b (vlastní zpracování)

Graf 4: Projekce vývoje populace Jižní Koreje dle věkových kategorií pro období 2025–2070

Zdroje: Korejský statistický úřad, 2017, 2023b, 2023c (vlastní zpracování)

Nelze opomenout střední délku života (čili očekávanou délku života při narození), která činí 83,6 let, čímž Korejskou republiku řadí mezi země s nejdéle se dožívajícími jedinci na světě (OECD, 2023b). Pandemie koronaviru COVID-19 se střední délky života v zemi příliš

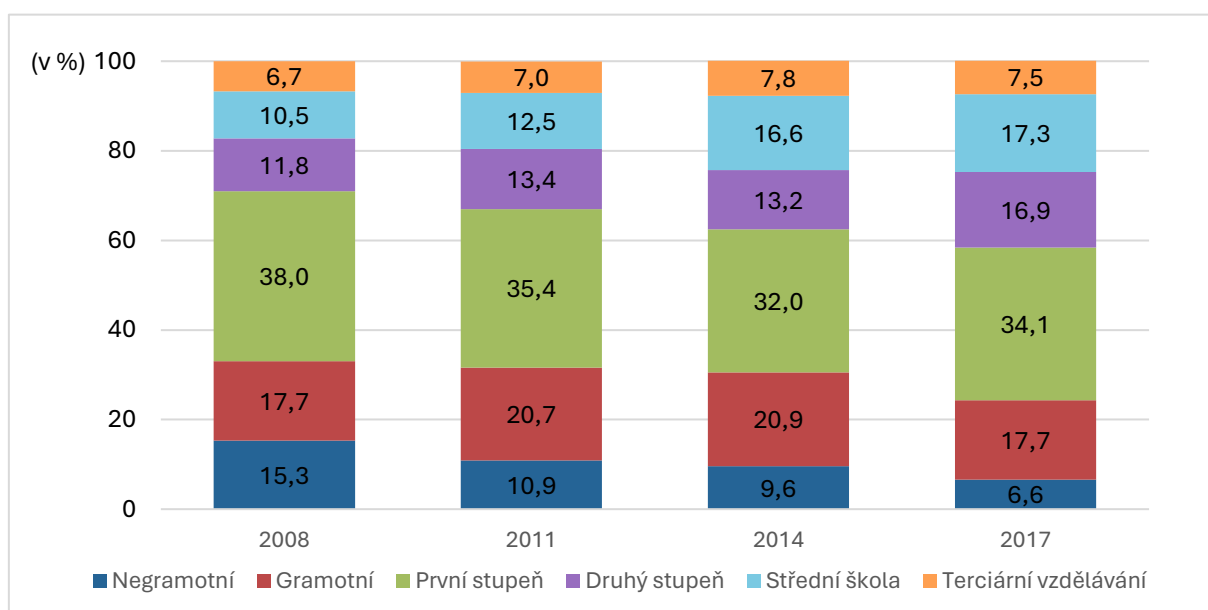
nedotkla⁶, přestože mohla částečně ochromit dostupnost zdravotní péče zejména v oblastech mimo metropole (Hong, Yi, & Yoon, 2023). Právě dostupnost a kvalita korejské zdravotní péče je zajisté jedním z faktorů přispívajících k dlouhověkosti seniorů. Kupříkladu v roce 2020 činila celková populace přes 49 milionů obyvatel, z toho nejpočetnější skupinu tvořila věková kategorie 15–64 let (71 %), druhá v pořadí kategorie 65+ let (16 %) a nejmenší podíl kategorie 0–14 let (13 %). Kategorie 65+ čítala přes 1,6 milionu osob starších 80 let (tedy 21 % z celkového počtu seniorů či 3 % z celkové populace republiky) (Korejský statistický úřad, 2023b).

5 SENIOR V JIHKOREJSKÉ SPOLEČNOSTI

5.1 Vzdělání a postavení na trhu práce

Průzkumem z roku 2017 bylo zjištěno, že pouhých 75,8 % dotazovaných seniorů dokončilo první stupeň školy a 41,7 % z nich posléze pokračovalo studiem (a dokončilo jej) na vyšším stupni vzdělávání (Chung, 2018). Z uvedených dat lze vyčíst, že negramotnost této starší populace se s časem rázně snižuje a dosažené vzdělání naopak zvyšuje, ať už kvůli dodatečnému vzdělávání či vymírání starších seniorů viz [Graf 5](#). Vzhledem k tomu, že od

Graf 5: Změna složení dokončeného vzdělání seniorů (2008–2017)

Zdroj: Chung, 2018 (přeloženo do češtiny)

⁶ Studie zahrnuje data pouze po konec roku 2021. Data týkající se variant onemocnění, která Jižní Koreu zasáhla od počátku roku 2022, nejsou zahrnuta.

provedení studie uběhlo již 7 let, je možno usuzovat, že tento trend nadále pokračuje, a negramotnost se tak snížila na ještě nižší úroveň. Dosažené vzdělání totiž zásadně ovlivňuje možnosti volby zaměstnání. Jižní Korea je obecně známá svým velkým důrazem na vzdělanost a hojnou účastí studentů na školách terciárního vzdělávání. Skutečnost, že 53 % občanů věkové kategorie 25–64 let disponuje diplomem z instituce nejvyššího stupně vzdělávání (OECD, 2023c), tudíž naznačuje výraznou konkurenci, které se ve spoustě případech senioři s nižším stupněm vzdělání nemohou rovnat.

Ani úspěšné nalezení práce se neobchází bez překážek. Podobně jako například v Japonsku, i v Koreji existuje tzv. mzdový systém na základě seniority (z angl. „seniority-based wage system“), který zajišťuje, že se výše mzdy s počtem odpracovaných let postupně zvyšuje (Choe, Kang, & Choi, 2021). Zvyšující se mzda však nemusí nutně reflektovat produktivitu či kvalitu odvedené práce. Z důvodu nákladovosti vyplácení vyšších mezd starším pracovníkům nemusí být mladší kolegové náležitě odměněni i přesto, že jsou výkonnější (v jiném případě podnik nemusí mít dostatek finančních prostředků pro zaměstnání nových, mladých uchazečů). Zaměstnavatelé jsou si tohoto problému vědomi, a tak na základě vzájemné dohody vybízejí své starší zaměstnance k dobrovolnému⁷ předčasnému odchodu do důchodu, který je též znám pod pojmem „čestný odchod do důchodu“ (angl. „honorary retirement“) (OECD, 2022a). Nejedná se však o odchod do důchodu v pravém smyslu slova, jelikož nastává dříve, než osoba dovrší stanovené věkové hranice pro předčasný odchod do důchodu⁸. Pro mnohé tak po ukončení hlavního pracovního poměru nastává i dekádu dlouhé období, při němž zastávají hůře placené pozice, pracují na zkrácené pracovní úvazky a obecně nemají zaručenou stabilitu příjmů. Ohroženy ale nejsou pouze příjmy plynoucí z odvedené práce; zaměstnavatel povinně odvádí za zaměstnance pojistné u čtyř hlavních sociálních pojištění (viz [5.2.1. Systém sociálního zabezpečení v Jižní Koreji](#)) – ztráta zaměstnání tedy může ovlivnit například pracovníkovu schopnost odvádět pojistné do státního důchodového fondu, a tedy i jeho nárok na starobní důchod (Higo & Klassen, 2015).

Aby se takovému propouštění předcházelo, vláda v roce 2003 představila tzv. systém vrcholné mzdy (angl. „wage-peak system“) (Choe, Kang, & Choi, 2021). V tomto případě zaměstnanec dovršením určitého věku, který je stanoven podnikem, získává nejvyšší možnou

⁷ V četných případech se nejedná o zcela dobrovolný odchod. Zaměstnavatel často nenabízí alternativní řešení, tudíž zaměstnanci nezbyvá než s čestným odchodem souhlasit. V opačném případě by byl pracovník převeden na jinou práci, přičemž není neobvyklé, že se starší pracovníci po takovém převedení setkávají s hostilním chováním spolupracovníků (OECD, 2022a). Zaměstnanec tak nakonec sám pracovní poměr ukončí.

⁸ Například v roce 2015 byl v podnicích, zaměstnávajících přes 500 zaměstnanců, průměrný věk čestného odchodu do důchodu 51,8 roku u kancelářských pracovníků (OECD, 2022a).

mzdu, přičemž od tohoto věku se mu mzda postupně naopak snižuje. Lákavou výhodou však je, že zaměstnancovi je garantováno pracovní místo až do té doby, kdy dosáhne na státem stanovenou hranici pro odchod do důchodu (Choe, Kang, & Choi, 2021).

5.1.1 Míra zaměstnanosti a zastávané pracovní pozice

Nejnovější průzkum z prosince 2023 zaznamenal téměř 3,3 milionu zaměstnaných seniorů (tj. 34 % z celkového počtu seniorů ve věku 65+ let) (Korejský statistický úřad, 2024a).

Konkrétně věková kategorie 65–69 let zaznamenala 49,2% zaměstnanost.

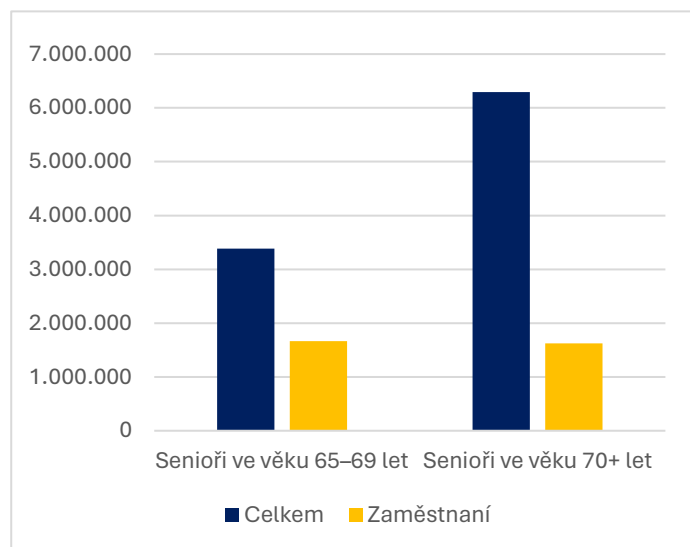
Nejvíce zaměstnaných se pak nachází v oblasti obchodu a veřejných služeb, zemědělství a rybářství (Chung, 2018).

Pracující senioři často vykonávají více brigádnických prací souběžně, než aby pracovali plnou pracovní dobu na hlavní pracovní poměr. Jedná se zpravidla o zaměstnání, pro která není potřeba speciálního vyučení nebo vysokého vstupně vzdělání, jimiž jsou

například hlídání dětí, pomocná síla do kuchyně, venčení psů, uklízení, donáška jídel apod. (Kim C. , 2022). Tato zaměstnání jsou typicky dočasná a často s sebou vyjma výplaty nenesou jiné finanční benefity. Zejména jedná-li se o práci jednorázového charakteru, pracovníkovi není přispíváno na žádná z povinných sociálních pojištění, čímž opět může být ovlivněn jeho budoucí nárok na důchod (Higo & Klassen, 2015). I přes zmíněná negativa je ale pro mnohé tato forma přivýdělku lákavější než být zcela nezaměstnan.

Pro obzvláště chudé seniory s minimálním vzděláním, často starší 70 let, je forma jednodenního rychlého přivýdělku mnohdy jediným východiskem. Pojem „pohjedži sugō noin“⁹ označuje právě takové starší občany, již tráví dlouhé dny na ulici sbíráním recyklovatelného odpadu – především kartonu, plechovek a plastu – za které dostávají malé finanční obnosy v rozmezí 20 až 30 tisíců korejských wōnů (tedy zhruba 300 až 500,- Kč) za den (Caton, Jo, & Kim, 2022).

Graf 6: Míra zaměstnaných seniorů dle věkové kategorie (prosinec 2023)

Zdroj: Korejský statistický úřad, 2024a (vlastní zpracování)

⁹ V Singapuru či Hong Kongu jsou zejména takové seniorky známy jako „cardboard grannies“.

5.2 Důchodové zabezpečení ve stáří

Důchodový systém Jižní Koreje je postaven na třech pilířích. První z nich tvoří Národní důchodový systém¹⁰ a základní důchod (angl. Basic Pension)¹¹, který je určen pro seniory, jejichž příjmy nejsou dostačující pro zajištění živobytí (An, 2020), a jehož maximální výše je pro rok 2024 stanovena na 334 814,- korejských wonů, tj. cca 5 900,- Kč, za měsíc (Sö, 2024).

Druhý pilíř sestává z příspěvku zaměstnavatele, který zaměstnanec obdrží při odchodu do důchodu. Příspěvek je možno vyplácet v podobě měsíčních plateb po tolik měsíců, kolik zaměstnanec odpracoval let pro daný podnik (OECD, 2022b). Mnozí zaměstnanci však preferují možnost obdržení celé sumy jakožto jednorázového odstupného, jelikož kvůli již zmíněnému „čestnému“ odchodu do důchodu ztratí práci dříve, než získají nárok na starobní důchod – získanou částku tak často využijí pro založení vlastního podnikání (Jones, 2022). Třetí pilíř je čistě dobrovolný. Jedná se o soukromé penzijní pojištění (An, 2020).

5.2.1 Systém sociálního zabezpečení v Jižní Koreji

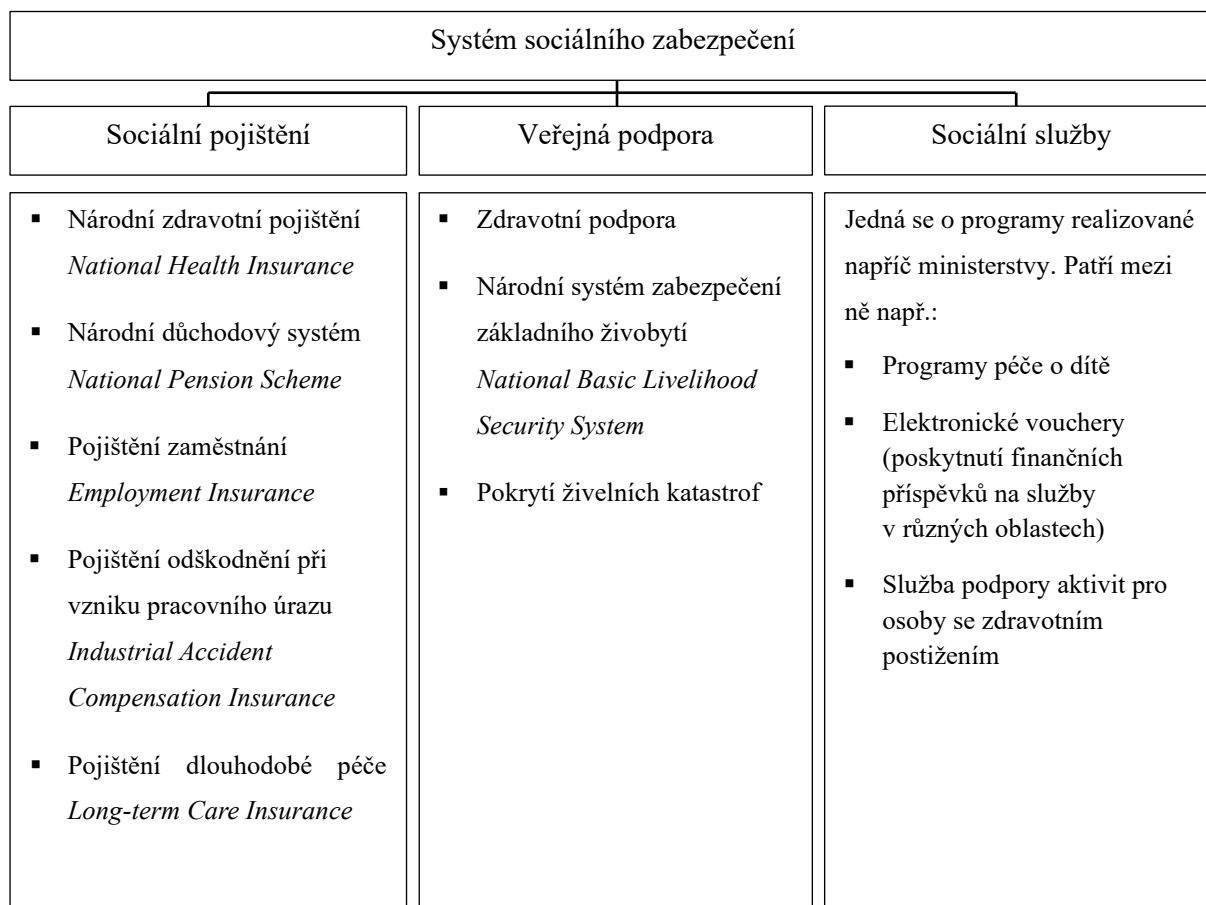
Státem poskytovaná sociální péče pro všechny občany bez rozdílu je zakotvena v článku 34 Ústavy Korejské republiky. O její koordinaci se stará Ministerstvo zdravotní a sociální péče (angl. Ministry of Health and Welfare, dále MOHW). Prvky sociálního zabezpečení je možno rozčlenit do tří skupin, a to na sociální pojištění, veřejnou podporu a sociální služby (viz [Obrázek 1](#) na str. 24).

Sociální pojištění pokrývají řadu oblastí – od financování zdravotní péče, důchodů, příspěvků v nezaměstnanosti až po odškodnění pracovních úrazů – přičemž fungují na základě pravidelného odvodu pojistné částky, na kterém se podílí společně zaměstnanec i zaměstnavatel¹², v některých případech i sám stát. Veřejná podpora je určena především občanům s nízkými nebo nulovými příjmy. Smyslem je zajistit alespoň nejnížší možnou přijatelnou životní úroveň a pomoci s úhradou zdravotních poplatků (National Health Insurance Service, 2023). Sociálních služeb pak můžou využít všichni občané bez ohledu na výši příjmů, splní-li požadované podmínky. Jedná se o programy realizované napříč ministerstvy.

¹⁰ Týká se pracovníků soukromého sektoru. Pro státní pracovníky nebo vojáky je zřízen oddělený systém důchodových dávek, který v této práci není blíže popsán pro zachování stanoveného rozsahu.

¹¹ V některých publikacích je základní důchod uveden jako nultý pilíř důchodového systému (cf. OECD, 2022b).

¹² Výjimkou je pojištění odškodnění při vzniku pracovního úrazu, u kterého je pojistné hrazeno výhradně zaměstnavatelem bez spoluúčasti zaměstnance.

Obrázek 1: *Struktura systému sociálního zabezpečení*

Zdroje: Health Insurance Review & Assessment Service, 2022; National Health Insurance Service, 2023 (vlastní zpracování)

5.2.1.1 Národní důchodový systém

Se seniory bezprostředně souvisejícím sociálním pojištěním je důchodové pojištění, konkrétně starobní důchod, pro něhož byl zřízen státní důchodový fond. Ten je spravován Národní důchodovou službou (angl. National Pension Service), která spadá pod MOHW. Hlavními třemi oblastmi, jež tento fond pokrývá, jsou kromě starobního také pozůstalostní a invalidní důchody.

Národní důchodový systém (dále NPS) byl založen až v roce 1988. Do té doby v zemi existovaly důchodové programy, jejichž podoba byla nejednotná – důchodový systém tak zprvu pokrýval pouze státní úředníky a armádní pracovníky, implementace závisela na počtu pracovníků dané firmy a programy nepokrývaly soukromý sektor (Eggleston & Tuljapurkar, 2010). I se zavedením nového národního systému však trvalo až do konce 90. let, než byli pojištěním pokryti i pracovníci ve venkovských oblastech a osoby samostatně výdělečně činné (Eggleston & Tuljapurkar, 2010).

K odvodům do fondu jsou pracovníci automaticky přihlášení započítím pracovního poměru u zaměstnavatele, který se na pojistné částce zaměstnance podílí – 4,5 % je zaměstnanci strhnuto z hrubé mzdy, 4,5 % hradí zaměstnavatel za zaměstnance (OECD, 2022a). Osoby samostatně výdělečně činné odvádí pojistné sami dle výše svých příjmů. Nárok na starobní důchod získává osoba, která do státního důchodového fondu přispívala nejméně 10 let a jejíž věk dosáhl stanovené hranice pro danou věkovou kategorii – ta se liší dle roku narození občana. Například pro osoby narozené v letech 1953–1956 je stanovena hranice 61 let (pro předčasný nárok na důchodové dávky je hranice stanovena na 56 let), osoby narozené po roce 1969 však mají nárok na důchodové dávky z NPS až dovršením věku 65 let (či 60 let, požádají-li o předčasný důchod) (National Pension Service, 2023a). Odstupňovanost důchodového věku je tak jedním z nástrojů, kterýmiž se korejská vláda snaží ochránit stabilitu finančních prostředků na důchodové dávky (viz [5.2.2 Aktuální problémy jihokorejského důchodového systému](#)). Pozůstalostní důchod je pak určen pro osoby, jejichž manžel či manželka zemře, a s ním (ní) i zdroj příjmů domácnosti (National Pension Service, 2023b). Invalidní důchod je vyplácen osobám, kterým v době odvádění pojistného vznikne jeden ze 4 stupňů invalidity (National Pension Service, 2023c).

5.2.1.2 Pojištění dlouhodobé péče

Konfuciánská tradice oddanosti vůči svým rodičům a povinnost dětí postarat se o své rodiče ve stáří po dlouhou dobu znamenala, že veškerá fyzická, duševní a finanční zátěž spojená s péčí padla na individuální domácnosti. Zvyšující se životní náklady v dnešní Koreji však mají za následek, že domácnost musí zajišťovat oba partneři společně, a zejména touha žen po vlastní kariéře a nezájem zaujímat tradiční roli pečovatelky na úkor vlastního vzdělání a seberozvoje (Eggleston & Tuljapurkar, 2010) je změnou, kterou se moderní společnost od konfuciánských způsobů žití značně liší. Tyto faktory, dále spojené s rostoucím počtem seniorů a klesající porodností, vedly k uvědomění, že odpovědnost za péči o seniory má být v rukou státu a společnosti jako celku, nikoliv na bedrech jednotlivých domácností, a tak bylo v roce 2008 spuštěno národní pojištění dlouhodobé péče (dále LTCI) (National Health Insurance Service, 2023).

Správu pojištění má na starosti Národní služba zdravotního pojištění, tedy stejná agentura, která má na starosti pojištění zdravotní. Fond zdravotního pojištění pokrývá služby nemocnic, klinik a lékáren, zatímco fond LTCI hradí služby zařízení, která tuto péči poskytují – jedná se o péči ve formě pečovatelských návštěv do domácnosti (které zahrnují například osobní

hygienu příjemce služby společně s úklidem domácnosti, vařením či nákupem základních potřeb), asistenci při aktivitách určených ke zlepšení a udržení kognitivních funkcí, poskytnutí nebo pronajmutí mechanického invalidního vozíku apod. (National Health Insurance Service, 2023). O služby hrazené z fondu LTCI se mohou ucházet osoby starší 65 let nebo osoby mladší, potýkající-li se s některým ze stanovených závažných onemocnění.

5.2.2 Aktuální problémy jihokorejského důchodového systému

Přestože se důchodový systém jeví jako dosti rozsáhlý, pokrýváje i osoby, jejichž příjmy nejsou dostatečné k zajištění všech potřeb každodenního života, ve skutečnosti se potýká s řadou problémů¹³.

Nerovnováha velikosti populace osob v produktivním věku (a současně tedy přispěvatelů do systému) a populace osob odcházejících do důchodu vyvolává obavy ohledně udržitelnosti financování důchodových dávek. Dle aktuálních odhadů bude do důchodového fondu odváděno více, než z něho bude vypláceno, alespoň do roku 2040 – poté se však objem disponibilních prostředků začne zmenšovat (Yoo, 2023). Ve snaze zachovat dostatečně velký podíl přispěvatelů do fondu vláda postupně zvyšuje věk, při kterém občan dosáhne nároku na pobírání starobního důchodu. Aktuálně je tato věková hranice stanovena na 63 let (s minimální 10letou účastí na odvádění pojistného na sociální pojištění), přičemž do roku 2034 má být tato hranice povýšena na věk 65 let (OECD, 2022a). Momentálně si tak tento typ důchodu nárokují osoby narozené do roku 1961¹⁴ – tj. osoby narozené v době poválečné, jejichž ročníky patří mezi nejpočetnější věkové kategorie v historii samostatného jihokorejského státu (viz již zmíněná míra plodnosti v roce 1960, která činila 6,33 dítěte na ženu).

Vedle obav o udržitelnosti důchodového systému je také poukazováno na snižující se náhradový poměr starobního důchodu čili jak velký podíl aktuálně pobírané mzdy bude v budoucnu občanovi nahrazen v podobě důchodových dávek. Z původního 70% náhradového poměru, který byl ustanoven v roce 1988 při založení NPS, bylo upuštěno, výší klesaje na 60 % v roce 1998, 50 % v roce 2008 a plánovaných 40 % v roce 2028 (tedy každoroční pokles o 0,5 procentního bodu od roku 2008 do 2028) (OECD, 2022a). Tyto náhradové poměry však platí v případě, že osoba bude pojistné odvádět po 40 let – vzhledem k faktu, že NSP bylo založeno v roce 1988, první lidé, kteří tohoto náhradového poměru budou moci dosáhnout, jsou

¹³ Zmíněné problémy se týkají povinného veřejného důchodového pojištění v rámci NPS.

¹⁴ Osoby narozené mezi lety 1962 až 1965 včetně mohou v roce 2024 požádat o předčasný důchod.

lidé odcházející do důchodu v roce 2028¹⁵ (OECD, 2022a). Původní příslib 70% výše původní mzdy v důchodu tak pro rané přispěvatele do fondu nikdy nebyl naplněn. Kromě počtu let odvádění pojistného je pro výpočet náhradového poměru důležitá i výše průměrných výdělků v zemi¹⁶. Spadají-li výdělký jedince pod tento průměr, jeho náhradový poměr bude vyšší – převyšují-li naopak daný průměr, náhradový poměr bude nižší (OECD, 2022a). Jinými slovy řečeno, osobě, která pobírala mzdu pod tímto průměrem, bude nahrazen větší podíl její bývalé mzdy, než bude podíl osoby, která pobírala mzdu průměrnou nebo vyšší.

Pro lepší představu o financích, kterými v důchodu senior doopravdy disponuje, se lze podívat na čistý náhradový poměr starobního důchodu. Ten udává poměr mezi čistou mzdou (tedy mzdou po odečtení povinných pojistných odvodů a daně z příjmu) a čistou důchodovou dávkou (též poníženou o daň z příjmu¹⁷) (OECD, 2023a). [Graf 7](#) na str. 28 tento náhradový poměr ukazuje v porovnání s vybranými zeměmi OECD. V rámci vypočítaného průměru zemí OECD bude osobám s průměrnými příjmy nahrazena více než polovina jejich původní mzdy důchodovými dávkami. Totéž se však nevztahuje na Jižní Koreu, kde těmto osobám bude nahrazeno pouze 35,8 % původní mzdy. Korejci s nízkými příjmy (tj. průměrné příjmy vynásobené 0,5) budou v důchodu pobírat polovinu výše jejich zaměstnanecké mzdy, zatímco například v České republice bude těmto osobám nahrazeno téměř 90 % původních příjmů. Zcela nejnižší náhradu obdrží Korejci s vysokými příjmy (tj. průměrné příjmy vynásobené 2) – jedná se o jeden z nejnižších náhradových poměrů v rámci zemí OECD.

Tato čísla zajisté nepřidávají na důvěře v důchodový systém ze strany veřejnosti, která se obává, že plánovaný starobní důchod nebude dostatečně vysoký na pokrytí stále rostoucích životních nákladů. V mnohých tato situace vyvolává špetku skepticismu, zda se vyplatí nadále se spoléhat na NPS. Lee (2024) ve svém článku pro The Korea Times cituje slova 29leté respondentky, která zdařile reflektují aktuální náladu mladých lidí v jihokorejské společnosti:

Populace seniorů, kterou musíme finančně podporovat, se neustále zvyšuje, zatímco počet dětí, které budou finančně podporovat nás, je dosti omezený. V dnešní době to vypadá tak, že my mladí investujeme značné prostředky do podpory současných seniorů, jen abychom ve stáří potenciálně

¹⁵ Toto tvrzení je platné pouze pro takové osoby, které začaly odvádět pojistné již v prvním roce fungování NPS.

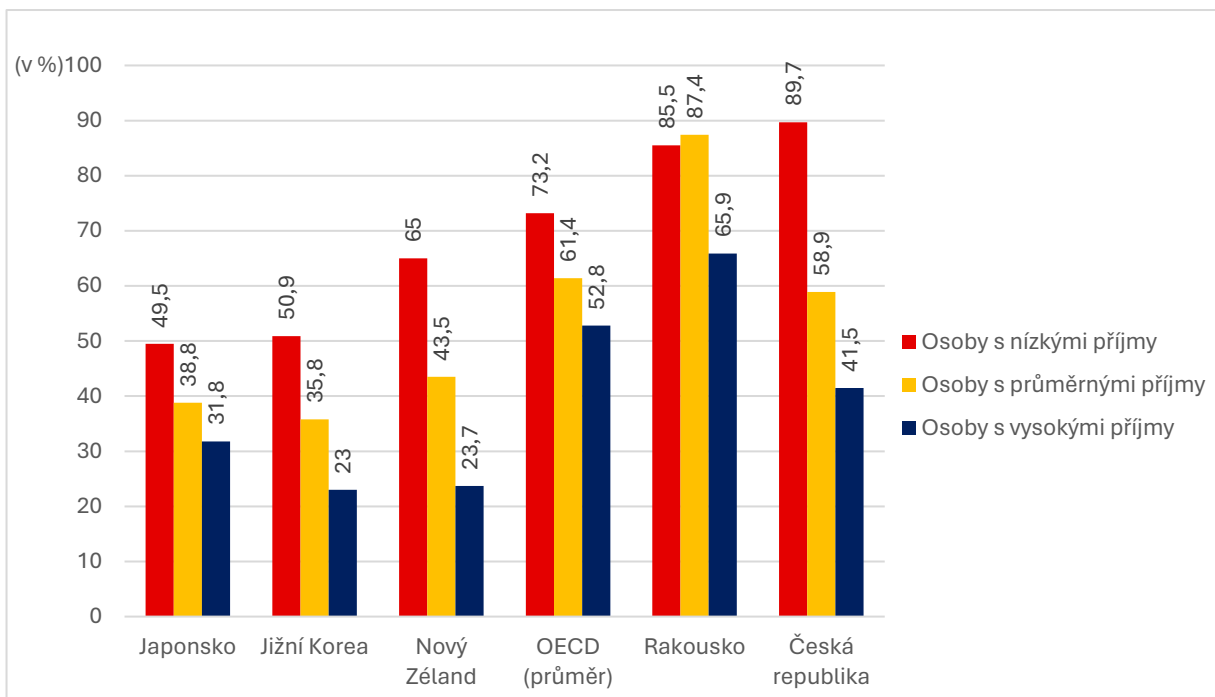
¹⁶ Maximální výše hrubé mzdy, která může být pro tyto účely do průměrných výdělků započítána, a zároveň maximální výše hrubé mzdy, ze které je možno vypočítat vyšší pojistného, je do června 2024 zastropena na 5,9 milionu korejských wonů (cca 103 700,- Kč) (National Pension Service, 2023d).

¹⁷ Důchod ve výši do 3,5 milionu korejských wonů (cca 61 500,- Kč) je daňově uznatelný v celé jeho výši (OECD, 2023d) – tzn., že pobírá-li občan pouze starobní důchod (a nemá jiné zdroje zdanitelných příjmů), po odečtení jeho důchodové dávky je základ pro výpočet daně z příjmu nulový. Tím pádem je nulová i výsledná daň.

čelili vlastnímu zanedbávání. Nebylo by lepší ty peníze investovat jinač [mimo NPS] a připravit se [na důchod] sám?

Zdali bude tento sentiment mladých lidí v nadcházejících dekadách jedním z důvodů pro zavedení zásadních změn ve struktuře důchodového systému, je otázkou blízké budoucnosti. Pro současné seniory a generace chystající se na odchod do důchodu však vyvstává problém, zda je aktuálně nastavený starobní důchod dostatečně zajistí na poslední etapu jejich života nyní.

Graf 7: Čistý náhradový poměr v dle výše příjmů (vybrané země OECD)

Zdroj: OECD, 2023a (vlastní zpracování)

Pozn.: Graf se týká pouze dávek z povinného (státního) důchodového pojištění v daných zemích. Dále předpokládá, že osoba vstoupila na trh práce ve svých 22 letech (výpočty v publikaci byly prováděny dle situace v roce 2022, počítá se tedy s osobami narozenými v roce 2000). Pro zdejší srovnání byly vybrány země, kde tyto ročníky získají nárok na starobní důchod ve svých 65 letech (tj. v roce 2065).

6 CHUDOBA SENIORŮ

S problematikou chudoby starších lidí se lze setkat v různých částech světa napříč zeměmi rozvojovými i rozvinutými. Z dostupných zpráv a analýz, poukazujících na tento problém, je možné vypočítat jisté společné znaky, které se opakují, a to nezávisle na tom, zda je stát považován za ekonomicky vyspělý či nikoliv. Ve Spojeném království se o chudobě seniorů hovoří zejména v souvislosti s následky covidové pandemie a energetické krize, příčiny jejich strádání ale též pramení ze systémových problémů, jako je věková diskriminace

padesátníků a šedesátníků, která činí nalezení dobře placeného zaměstnání dosti obtížným, nebo sociální vyloučení (Centre for Ageing Better, 2023). Indiční senioři strádají v důsledku změny tradičních rodinných struktur, kde dříve bylo zvykem, že děti zajistí své staré rodiče (The Borgen Project, 2022), ti venezuelští zase kvůli politické korupci a rekordní inflaci, kterou jejich nízké důchody nemají šanci přebít, a tak staří lidé nemají možnost si zaopatřit základní potraviny a léky (The Borgen Project, 2023). Chudoba dále více postihuje příslušníky národnostních menšin (Centre for Ageing Better, 2023) a ženy, u kterých vzniká v porovnání s muži větší pravděpodobnost, že se ocitnou ve spárech chudoby z důvodu nedostatečného či zcela chybějícího vzdělání, absence vlastních příjmů (z důvodu starání se o děti a domácnost) a celkové závislosti na příjmech partnera (The Borgen Project, 2022).

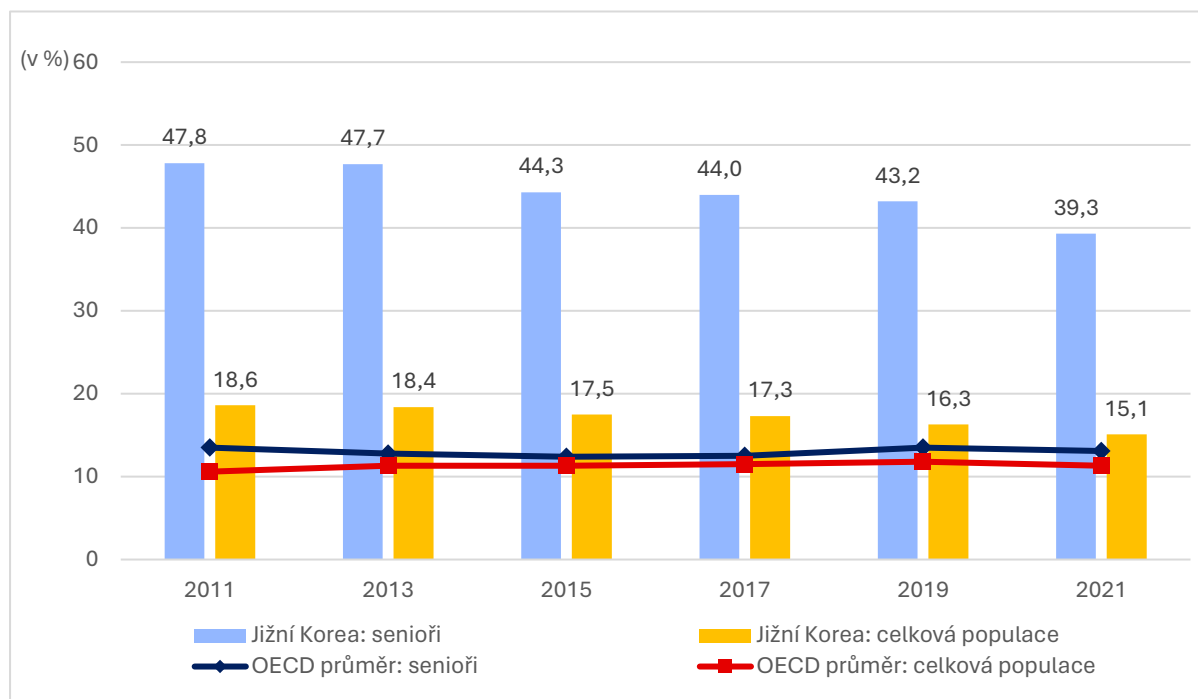
Realita chudoby jihokorejských seniorů skýtá podobné znaky. Tradiční podpůrné rodinné struktury již nejsou dostačující pro zaopatření starých rodičů, v mnohých případech jsou to však samotní rodiče, kteří nechtějí být pro své děti finanční zátěží. Nedobrovolný odchod ze zaměstnání v pozdějším věku, zastávání hůře placených pozic, nepravidelnost výdělků v období před odchodem do důchodu a současné problémy důchodového systému ještě s předstihem občanovi naznačují, že jeho úspory a příjmy v důchodu budou dosti omezené, bude-li se spoléhat pouze na příjmy ze zaměstnání a stát. Přesto je postoj obyvatel vůči přípravě na odchod do důchodu poněkud nejednotný. Dle průzkumu z roku 2020 na dotaz, zda se daný jedinec aktivně připravuje na důchod, odpovědělo kladně 57 % respondentů; při bližším zkoumání odpovědi lze ale vidět značné rozdíly v závislosti na typu bydlení a příjmech respondenta – například u osob s vlastním bydlením byla kladná odpověď zaznamenána u 64,7 % dotazovaných, zatímco u osob platících měsíční nájem byla kladná odpověď zaznamenána pouze u 21,8 % dotazovaných občanů (Kang, Park, & Cho, 2022). Je tedy možné usuzovat, že čím nestabilnější je zázemí jedince, tím větší je pravděpodobnost, že aktivní příprava na postproduktivní věk není jeho prioritou. Chudoba seniorek také nabírá větších čísel, a to zejména z důvodu kratších kariér v porovnání s jejich mužskými protějšky (Kang, Park, & Cho, 2022).

6.1 Příjmová chudoba jihokorejských seniorů v číslech

Vysoké procento chudých seniorů dokládají statistické databáze KOSIS a OECD. Jak je možno pozorovat v [Graf 8](#) na str. 30, naměřená míra chudoby v Jižní Koreji daleko přesahuje průměr zemí OECD, a to již řadu let za sebou – pravidelně se tak řadí mezi země s největším počtem chudých seniorů na světě. Prozatímni trend je spíše klesající, přestože poslední

dostupné měření z roku 2022 počítá s mírně vyšší hodnotou 39,7 % oproti předešlým 39,3 % (Korejský statistický úřad, 2024b).

Graf 8: Míra relativní chudoby seniorů a celkové populace v Jižní Koreji

Zdroje:

data pro Jižní Koreu (2011–2019): OECD, 2024

data pro průměry OECD zemí převzata ze série Pensions at a Glance 2011–2021

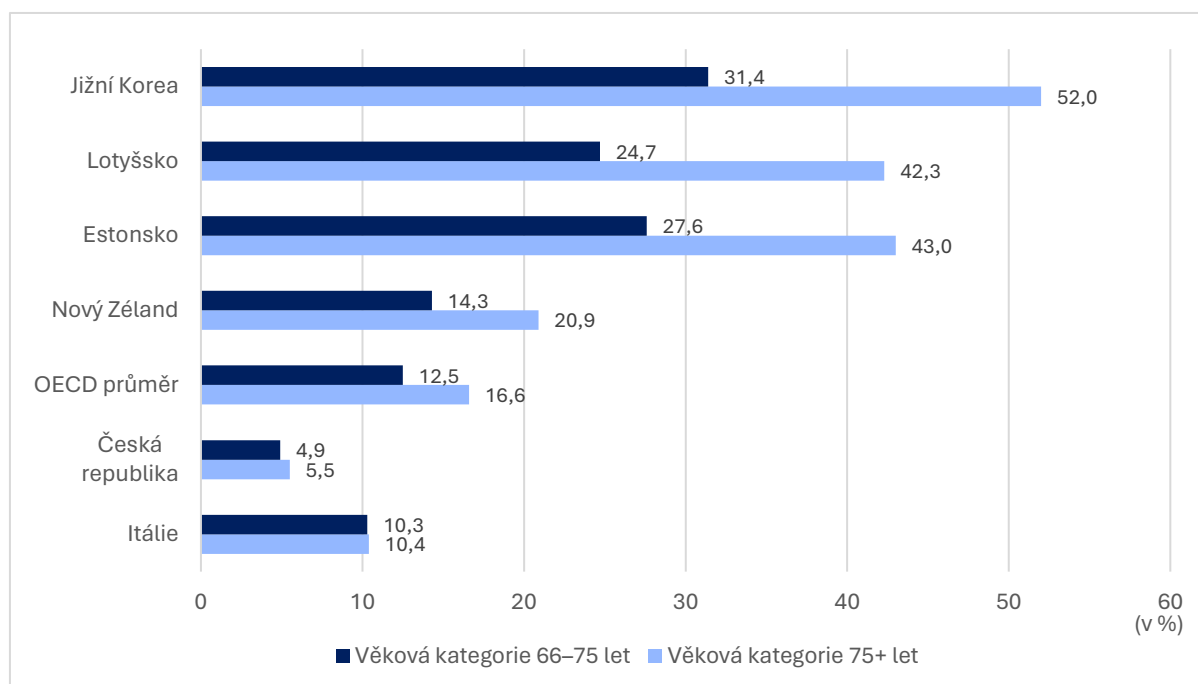
(vlastní zpracování)

Při podrobnějším rozčlenění seniorů podle věku (viz [Graf 9](#) na str. 31) se míra chudoby u osob starších 75 let začíná výrazně zvyšovat, což se ostatně očekává a děje se tak u většiny zemí OECD. V čem se Korea však podstatně liší od ostatních zemí, je velikost disparity mezi chudobou věkové kategorie 66–75 let a kategorie 75+ let. Průměrný rozdíl v míře chudoby těchto dvou skupin činí 4,4 procentního bodu, v případě Jižní Koreje je to 20,6 procentního bodu – jedná se tak o největší rozdíl v rámci OECD, přičemž této hodnotě se blíží pouze Lotyšsko (17,6 p. b.) a Estonsko (15,4 p. b.), ostatní země nepřekračují hranici 10 p. b. (OECD, 2023a). Kang, Park & Cho (2022) této skutečnosti připisují dva důvody – jednak je u seniorů starších 75 let výrazně nižší účast na trhu práce, jednak se zde projevují následky omezeného či nulového přispívání do NSP.

Rozdílná je míra chudoby (a její pokles) i v závislosti na pohlaví seniorů. Při porovnání dat z roku 2012 a 2022 lze zjistit, že u mužů hodnota klesla z 41,4 % na 32,7 %, zatímco u žen pokles probíhá pomaleji – z hodnoty 50,8 % klesla míra na 45,0 % (Korejský statistický úřad,

2022, 2024c). Jinými slovy řečeno, téměř každá druhá seniorka se momentálně potýká s příjmovou chudobou. Tuto skutečnost ovlivňuje i fakt, že ženy se obecně dožívají delšího věku, a tak není nezvyklé, že se z dvoučlenné domácnosti partnerů seniorů stane domácnost jednočlenná, obývaná pouze přeživší seniorkou. Nejnovější data ukazují, že podíl sedmdesátníků (a starších) činí 9,3 procenta u mužských jednočlenných domácností, zatímco podíl sedmdesátnic (a starších) činí 27,9 procenta u ženských jednočlenných domácností (Korejský statistický úřad, 2023d). I toto je možným důvodem pro vysokou míru chudoby u žen.

Graf 9: Míra relativní chudoby dle věkových kategorií (vybrané země)

Zdroj: OECD, 2023a (vlastní zpracování)

Pozn.: Data pro Lotyšsko jsou z roku 2021, pro ostatní země z roku 2020.

Je patrné, že složení domácnosti hraje zásadní roli v problematice chudoby. Multigenerační domy se postupně stávají dvoučlennými či jednočlennými domácnostmi, a to zejména kvůli přeměně tradiční rodinné struktury a stěhování se za prací do měst. A právě s nárůstem jednočlenných domácností přirozeně roste i počet chudých jednočlenných domácností. Chudoba jednočlenných domácností je problémovou záležitostí napříč všemi věkovými kategoriemi, u domácností obývaných přesně jedním seniorem se však míra chudoby vyšplhala až na 72,1 procenta, čímž výrazně převyšuje kupříkladu věkovou kategorii 50–64 let, u níž se v chudobě ocitlo 38,7 procent takových domácností (Kim T. , 2022).

6.2 Chudoba v závislosti na velikosti vlastněného majetku

Samotné vyčíslení příjmové chudoby není schopno podat věrohodné zobrazení strádání seniorů. Z tohoto důvodu je nahlíženo i na majetkové zajištění domácnosti – vlastněný dlouhodobý majetek totiž může být v případě náhlé ztráty příjmů zpeněžen, čímž absenci příjmů krátkodobě oddálí. Mezi odborníky v oblasti tak probíhá diskurz, zda je možné domácnosti považovat za chudé, převyšuje-li hodnota vlastněného majetku stanovenou hranici chudoby, i přestože jsou příjmy subjektu pod touto hranicí. Stanovení rozsahu a výše ocenění majetku má svá úskalí – lze na něj nahlížet pouze na úrovni domácností, jeho objem je možné zjišťovat jen za pomoci dotazníkového šetření a jeho hodnotu je možno pouze odhadnout (vzhledem k opotřebovávání hmotného a kolísavosti hodnoty finančního majetku). Nepomáhá ani fakt, že se skutečné příjmy plynoucí z vlastního majetku promítají již do výpočtu příjmové chudoby. Odborná literatura je tak v tomto ohledu dosti omezená. Kang, Park, & Cho (2022) však spekulují, že i kdyby tato „majetková chudoba“ byla při výpočtech zahrnuta a snížila míru chudoby, při mezinárodním porovnávání by toto snížení nemělo příliš velký význam, neboť by se tak stalo i u ostatních zemí.

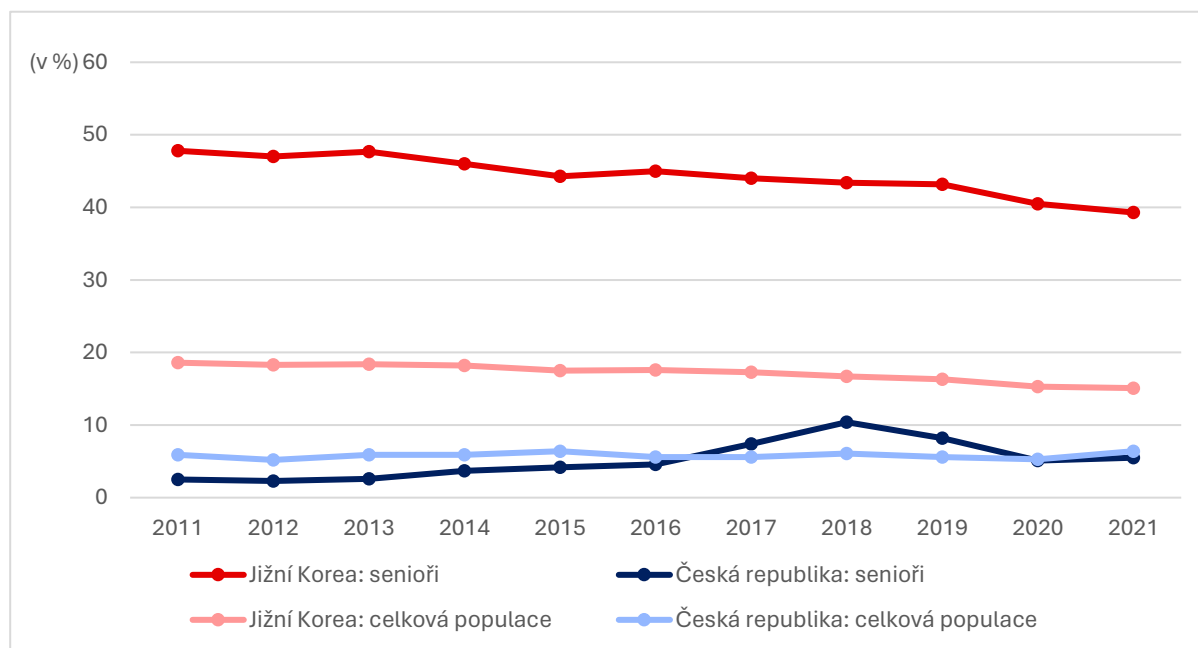
Lee S. (2023) zmiňuje, že jihokorejští senioři spoléhají na svůj majetek při plánování odchodu do důchodu, a to zejména na vlastněné nemovitosti. Při dotazníkovém šetření financí domácností a jejich životních podmínek bylo zjištěno, že průměrná hodnota jejich majetku se pohybuje okolo 350 až 500 milionů wonů (cca 6 až 8,6 milionů Kč), z toho dlouhodobý hmotný majetek tvoří zhruba 83–85 % a dlouhodobý finanční 15–17 % (Lee S. , 2023). Při bližším pohledu na hmotný majetek je očividné, že již dlouhodobě převážnou většinu celé jeho hodnoty tvoří právě nemovitosti.

Autor dále vyčleňuje čtyři skupiny seniorů v závislosti na výši jejich příjmů (angl. „income“) a objemu majetku (angl. „asset“), a zda tyto hodnoty převyšují hranici chudoby („high“), nebo spadají pod hranici („low“). Po „high-income, high-asset“ seniorech tvoří největší skupinu „low-income, low-asset“ senioři – je tak možno pozorovat, že dlouhodobě nízké příjmy těmto osobám neumožňují akumulovat majetek. Tato kategorie se postupně zmenšuje – mezi lety 2016 a 2021 podíl těchto seniorů klesl z 33,8 na 27,7 procent. Další kategorií, která je příkladem zmíněných debat o tom, kdo je a není považován za chudého, je skupina „low-income, high-asset“, jež dlouhodobě tvoří kolem 10 % z celkové populace seniorů. Skupina „high-income, low-asset“ se v početnosti pohybuje na velmi malých číslech – vyšší příjmy totiž pochopitelně umožňují seniorovi investovat do dlouhodobého majetku, tudíž není proto obvyklé, aby v oblasti majetku výrazně strádali. (Lee S. , 2023)

7 KOMPATIVNÍ ANALÝZA PŘÍJMOVÉ CHUDOBY JIHOKOREJSKÝCH A ČESKÝCH SENIORŮ

V předešlé kapitole byla závažnost chudoby jihokorejských seniorů vyobrazena v porovnání s průměrem členských států OECD (viz [Graf 8](#)), kde Korea svými čísly jasně převyšovala vypočtený průměr. Rozdíl je o to větší při srovnávání situace s Českou republikou, jakožto jednou ze zemí s nejnižší chudobou seniorů v rámci organizace (viz [Graf 10](#)). Přestože je trend míry chudoby korejských seniorů klesající, několikanásobně převyšuje trend českých seniorů. Míra chudoby seniorů sice v obou případech víceméně následuje trajektorii chudoby celkové populace (vyjma období 2017 až 2019 v České republice, kdy křivka seniorů neobvykle vzrostla), propast mezi chudobou celkového obyvatelstva a chudobou pouze seniorů je v případě Jižní Koreje více než dvojnásobný. Z grafu též vyplývá, že čeští seniori jsou na tom obecně přeci jen o trochu lépe oproti celkové populaci – totéž nelze říci o situaci jihokorejských seniorů.

Graf 10: Míra relativní příjmové chudoby: Jižní Korea a Česká republika

Zdroj: OECD, 2024 (vlastní zpracování)

Podle ukazatele hloubky chudoby (angl. „poverty depth“) je možné sledovat, jak moc je průměrně chudý člověk vzdálen od vymezené hranice chudoby – zjednodušeně řečeno, jak moc chudý je chudý člověk. Hloubka průměrné chudoby korejských seniorů v roce 2020 dosáhla 32,2 % (jejich příjmy tak činily 67,8 procenta příjmů pobíraných na hranici chudoby), kdežto

u českých seniorů hloubka chudoby činila 10,3 % (tedy 89,7 procenta příjmové hranice). (OECD, 2023a)

Velikost rozdílu mezi mírami chudoby věkových kategorií 66–75 let a 75+ let bylo možno sledovat již v [Graf 9](#) – zatímco v České republice je rozdíl v rámci 0,6 procentního bodu, v Koreji je disparita chudoby mezi těmito dvěma skupinami o 20,6 procentního bodu. Rozhodujícím faktorem v tomto ohledu je výše starobního důchodu a fakt, že velká část českého obyvatelstva má při dovršení důchodového věku 65 let (více v [8.2.1 Vybraná specifika starobního důchodu obou zemí](#)) splněnou požadovanou dobu důchodového pojištění, a má tak nárok na pobírání řádného starobního důchodu. Zároveň je dosažení důchodového věku automaticky spojováno s odchodem ze zaměstnání, starobní důchod se tak pro mnohé stává jediným příjmem – a to pro obě věkové skupiny. V případě Jižní Koreje jsou lidé vybízeni ze zaměstnání odejít mnohem dříve, než dovrší nároku na starobní důchod. Mají-li obtíže v tomto období znovu nalézt práci, a tím pádem přispívat do NPS, důchodový věk pro ně není automaticky spojen s odchodem ze zaměstnání. Být zaměstnán v raném postproduktivním věku není neobvyklé – naopak, tento stav je velice žádaný, potřebuje-li si jedinec pro udržení stávající životní úrovně k nízkým důchodovým dávkám přivydělat. S přibývajícím věkem samozřejmě roste pravděpodobnost zhoršujícího se fyzického zdraví, a tak se pro skupinu starších 75 let objem vhodných pracovních příležitostí značně snižuje.

V otázce pohlaví seniorů je možno sledovat menší rozdíly. Z dat z roku 2020 lze vyčíst, že míra chudoby dosáhla 34 % u jihokorejských seniorů a 45,3 % u senierek (rozdíl 11,3 p. b.), u českých seniorů čítala 2,3 % a u senierek 7,2 % (rozdíl 4,9 p. b.) (OECD, 2023a). V obou případech je pravděpodobnou příčinou zastávání tradiční ženské role jako pečovatelky o děti, s čímž se pojí období ekonomické nečinnosti nebo kratší úvazky, které snižují vyměřovací základ pro vypočítání důchodových dávek.

Je potřeba podotknout, že takto obecně vyobrazená míra chudoby není schopna zobrazit jeden velmi důležitý faktor, kterým je etnická příslušnost. V případě Jižní Koreje jakožto převážně homogenní společnosti je tento faktor zcela zanedbatelný, při zkoumání tíživosti chudoby v České republice, jež je zemí mnoha národnostních a etnických menšin, už však může hodnoty značně ovlivnit. Jak již bylo zmíněno v úvodu předešlé kapitoly, jsou to zejména příslušníci těchto menšin (a v menšinové skupině zejména ženy), kteří v zemi trpí chudobou nejvíce – v případě obyvatelstva na českém území je tak možné se domnívat, že například míra chudoby romských seniorů značně předčí chudobu majority. Etnická příslušnost je však v rámci

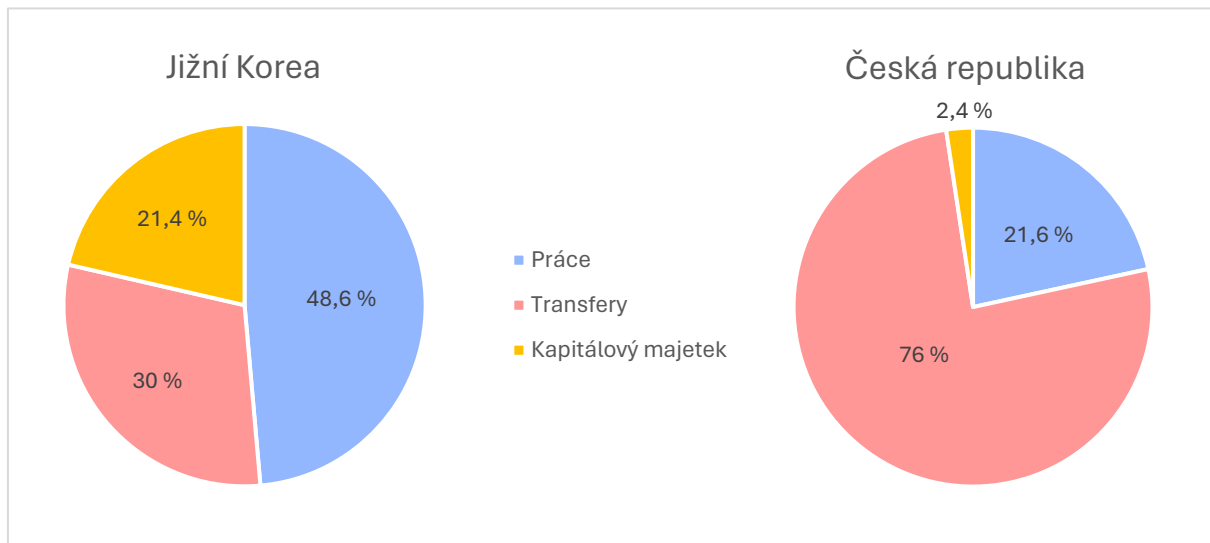
průzkumných šetření málokdy rozlišována¹⁸.

7.1 Struktura příjmů

Pro lepší vyobrazení velikosti příjmů seniorů je vhodné je vyčíslit v poměru k průměrným výdělkům celkového obyvatelstva – tedy jak velký podíl příjmů, které v průměru vydělávají obyvatelé země, připadne právě seniorům. Velikost průměrných příjmů českých seniorů za rok 2020 byla vyčíslena na 77,3 %; při rozčlenění této skupiny lidí na věkové kategorie 66–75 let a 75+ let byl podíl jejich příjmů 80,3 % a 72,2 %, v tomto pořadí (OECD, 2023a). V případě korejských seniorů už jsou čísla o něco nižší – obecně senioři vydělávají 68 % průměrných výdělků, z toho skupina 66–75letých je v tomto ohledu v porovnání se svými českými protějšky podobně (75,3 %), skupině 75+ let však náleží pouhých 58,6 % průměrných příjmů (OECD, 2023a). Jinými slovy řečeno, korejský senior starší 75 let vydělává téměř polovinu průměrného výdělku celého obyvatelstva. Zmíněná procenta se týkají všech seniorů, nikoliv pouze těch, kteří spadají pod hranici chudoby. Průměrné výdělky příjmově chudých seniorů tak budou ještě menší.

V [Graf 11](#) na str. 36 lze nahlédnout jednu z hlavních příčin, a to nedostatečnou zaopáčenost dávkami starobního důchodu. Zatímco transfery tvoří převážnou část příjmů českých seniorů, u Korejců tvoří necelou třetinu. Nepomáhá ani skutečnost, že jejich výše se oproti českému starobnímu důchodu vyvíjí mnohem pomaleji. Tento nedostatek je nahrazován příjmy ze závislé činnosti – kde senioři zastávají hůře placené pracovní pozice či pracují na zkrácené úvazky (viz [5.1 Vzdělání a postavení na trhu práce](#)) – nebo samostatné činnosti – přičemž využívají jednorázového odstupného od bývalého zaměstnavatele k založení vlastního podnikání (viz úvod kapitoly [5.2 Důchodové zabezpečení ve stáří](#)). Zároveň je možné si v tomto „portfoliu“ povšimnout podílu příjmů z kapitálového majetku, který je v případě Korejců mnohonásobně vyšší. Je otázkou, zda senioři úmyslně dlouhodobě akumulují kapitál, aby se zajistili život při dosažení důchodového věku, nebo zda svůj majetek zpeněžují, až když se se svými příjmy dostávají do bodu strádání. Do této složky se také promítají výnosy ze soukromých penzijních plánů.

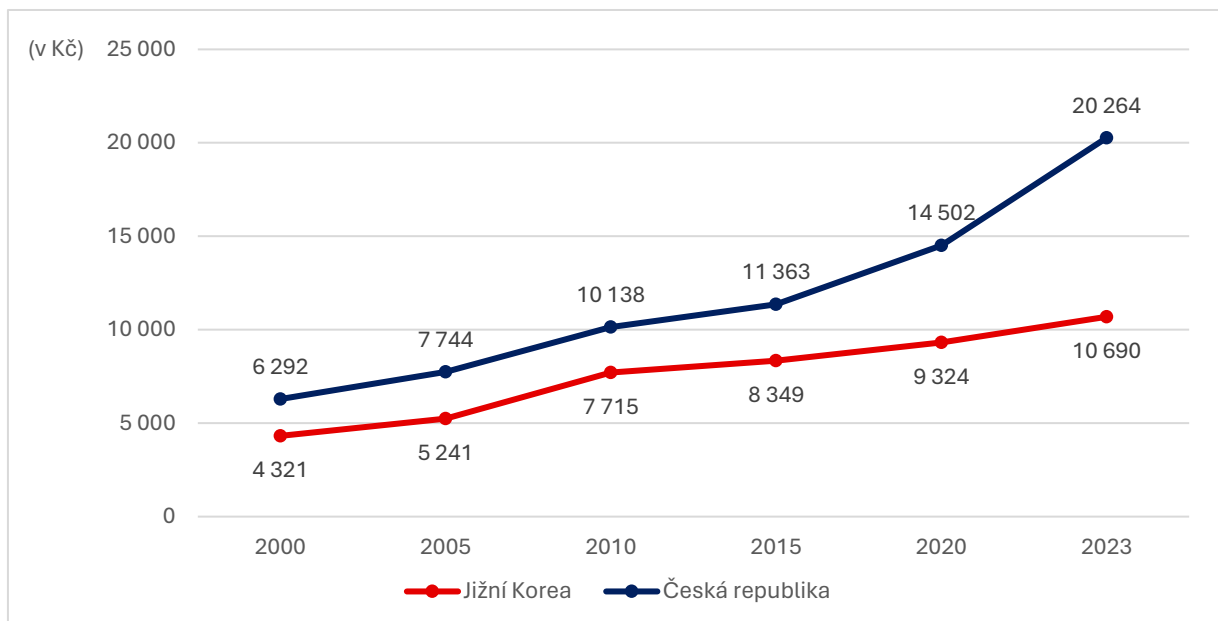
¹⁸ Ve Strategii sociálního začleňování 2021–2023 je uváděna míra chudoby až 92 % u romských seniorů a 77 % u celkového obyvatelstva (při 60% hranici chudoby, nelze tedy srovnávat) (Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2023). V šetření však bylo vyšší zastoupení obyvatel z vyloučených lokalit, výsledky tedy mohou být tímto mírně zkreslené.

Graf 11: Zdroje příjmů seniorů: Jižní Korea a Česká republika

Zdroj: OECD, 2023a (vlastní zpracování)

Pozn.: Práce zahrnuje příjmy ze závislé i samostatné činnosti. Transfery zahrnují dávky plynoucí ze sociálního zabezpečení (zejména starobní důchod). Příjmy z kapitálového majetku zahrnují příjmy z dlouhodobého hmotného a finančního majetku, příjmy ze soukromého penzijního pojištění apod.

Následující [Graf 12](#) zachycuje vývoj průměrné měsíční dávky starobního důchodu (korejská měna byla pro snadnější představivost převedena do české).

Graf 12: Průměrný starobní důchod 2000–2023: Jižní Korea a Česká republika

Zdroje:

data pro Jižní Koreu: Ministerstvo zdravotnictví a sociální péče Jižní Koreje, 2024

data pro Českou republiku: Český statistický úřad, 2023a; Kurzy.cz, 2024

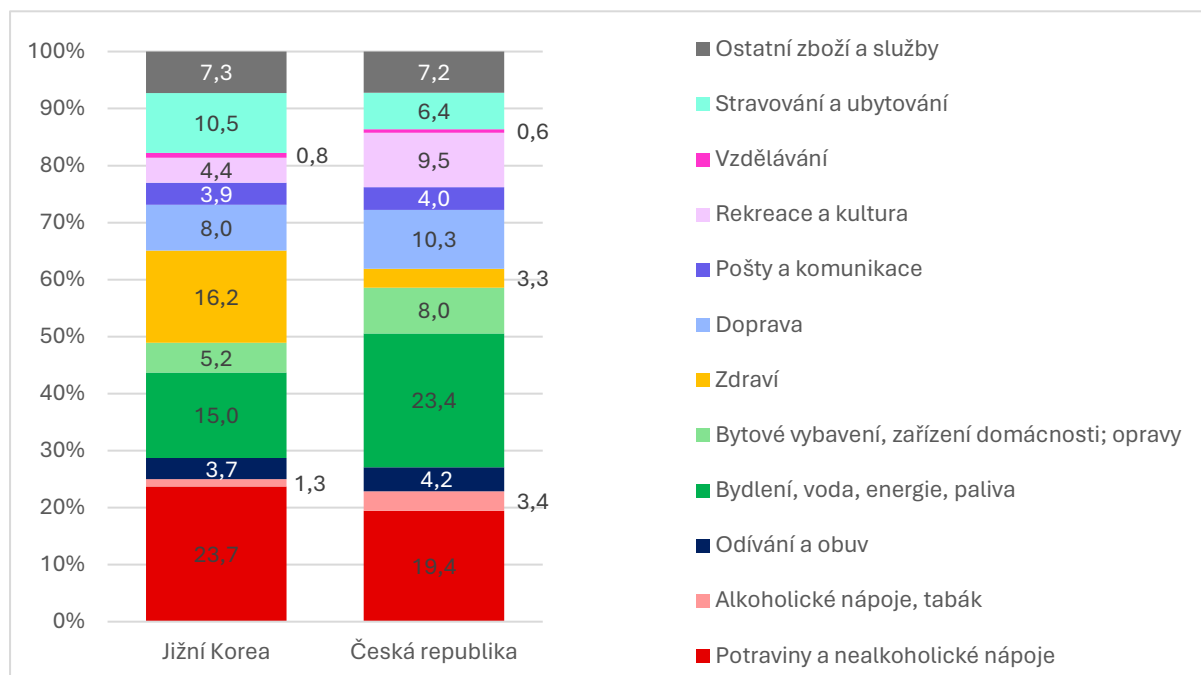
(vlastní zpracování)

Pozn.: Částky byly z korejského wönu konvertovány na českou korunu dne 19. dubna 2024 (zaokrouhлено na celá čísla).

7.2 Struktura výdajů

Při zkoumání, zda jsou příjmy dostatečné, je žádoucí jejich výši porovnat s výdaji na spotřebu domácnosti. [Graf 13](#) znázorňuje průměrné spotřební výdaje domácností za rok 2022, rozčleněné dle Klasifikace individuální spotřeby podle účelu (COICOP), vytvořenou Organizací spojených národů.

Graf 13: Struktura průměrných spotřebních výdajů domácností: Jižní Korea a Česká republika

Zdroje:

data pro Jižní Koreu: Korejský statistický úřad, 2024d

data pro Českou republiku: Český statistický úřad, 2023b

(vlastní zpracování)

Pozn.: Výdaje v korejských wõnech byly převedeny na českou korunu dne 24. dubna 2024.

Zdroj pro české domácnosti uvádí pouze výdaje pro nepracující důchodce – pro graf tedy byla použita data celkových domácností (nejen seniorů). Celková suma spotřebních výdajů těchto domácností se liší o cca 5 000,- Kč od domácností nepracujících důchodců. Protože jsou uvedeny pouze roční výdaje, byly přepočítány na měsíční.

Celkové průměrné měsíční výdaje byly pro korejské domácnosti vyčísleny na 28 319,- Kč měsíčně. Pokud by senior pobíral pouze starobní důchod, nepokryl by ani polovinu této částky. V kapitole [5.2 Důchodové zabezpečení ve stáří](#) je zmiňován základní důchod, který má pomoci lidem při zabezpečení nezbytných životních potřeb a jehož aktuální maximální výše činí cca 5 900,- Kč. Není tedy divu, že na tento příspěvek má momentálně nárok zhruba 70 % seniorů. Spotřební výdaje českých domácností celkem činily 15 067,- Kč – má-li senior nárok na průměrný starobní důchod, je schopen tuto částku pokrýt.

Na pohled očividným rozdílem v této struktuře výdajů jsou peníze vynaložené na lékařské úkony a jiné poplatky ve zdravotnictví. Důvodem je nízké zákonem stanovené pojistné na zdravotní pojištění, které v Koreji činí 7,09 % (které je mezi zaměstnance a zaměstnavatele rozděleno rovným dílem) (National Health Insurance Service, 2023). Korejský systém sociálního zabezpečení sice poskytuje tzv. zdravotní podporu, čili příspěvky, které mají pomoci uhradit větší zdravotní náklady, i přesto ale jejich značná část leží na bedrech seniora. V případě České republiky je za zaměstnance dohromady odváděno 13,5 % na zdravotní pojištění, přičemž větší část (9,5 %) je odváděna na náklady zaměstnavatele.

Poměrný rozdíl byl též v rámci výdajů na bydlení, vodu a energie, které jsou pro české domácnosti nejnákladnější položkou. Zvyšující se náklady jsou důsledkem probíhající energetické krize, která se v posledních několika letech stala velkým tématem, a to zejména v posledních dvou letech, kdy Evropu dočasně ochromily nedodávky zemního plynu jako následek ruské invaze na Ukrajině. Výdaje jihokorejských domácností též vykazují zvýšení v oblasti energií, nezdá se však, že by energetická krize zasáhla Koreu do stejné míry jako některé evropské státy.

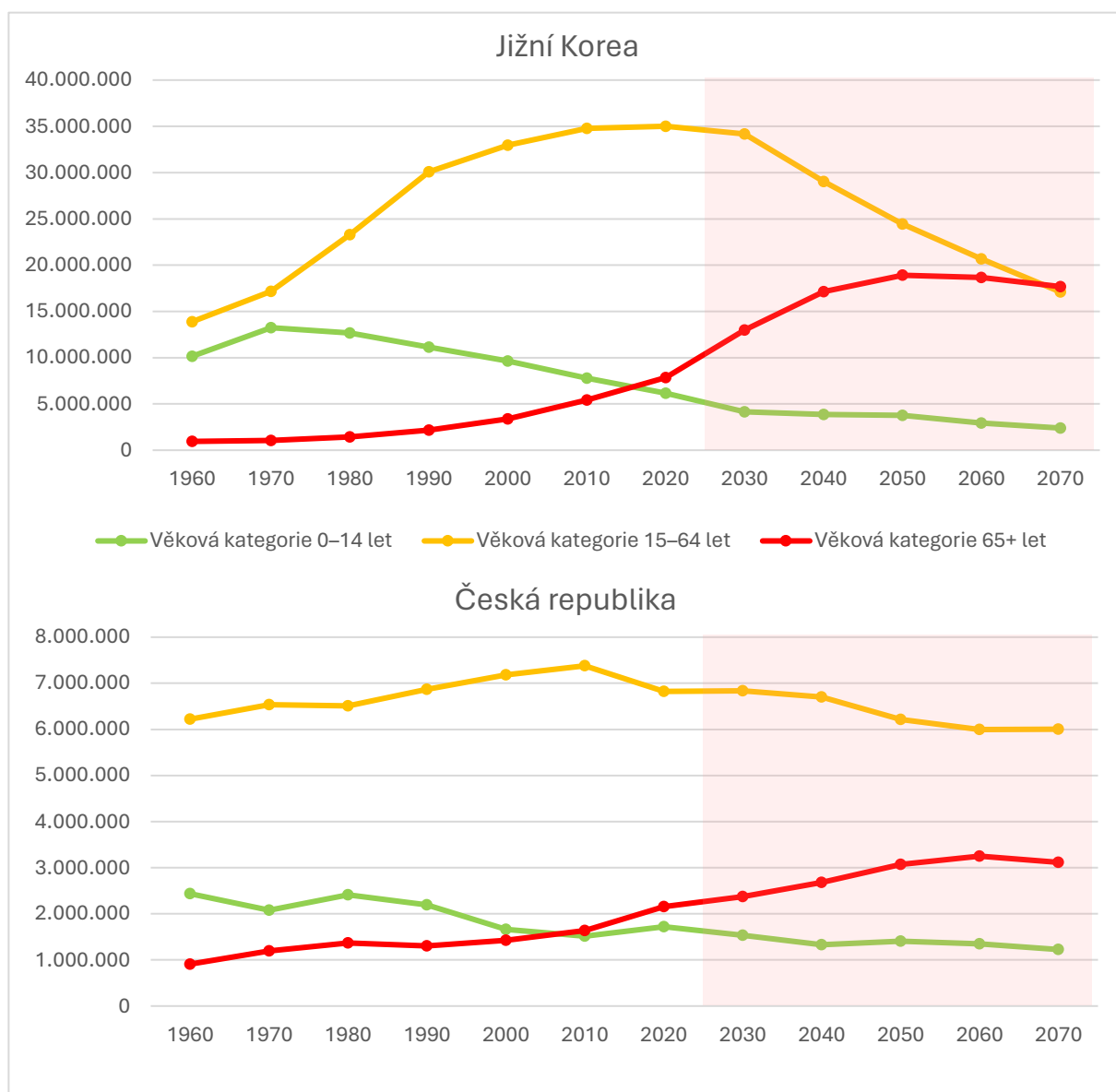
8 SOCIO-HISTORICKÝ KONTEXT CHUDOBY SENIORŮ V OBOU ZEMÍCH

8.1 Populační vývoj

Česká republika jako samostatný stát je oproti Jižní Koreji o něco mladší, neodmyslitelně s ní však souvisí vývoj obyvatelstva i za existence Československé (socialistické) republiky. Klasický vyšší přírůstek obyvatel v době poválečné neminul ani české země, trval však pouze krátce, po čemž následovalo období nízké porodnosti až do cca poloviny 60. let, ať z důvodů nepříznivé ekonomické a politické situace nebo následkem uzákonění interrupce i pro jiné než zdravotní důvody (Rychtaříková, 2010). Vláda na problém zareagovala programem aktivní populační politiky, díky níž země zaznamenala značné zvýšení porodnosti. Toto období trvalo od konce 60. do zhruba poloviny 70. let, ze kterého vzešly tzv. Husákovy děti, tedy silná populační vlna, která se narodila jiné mnohopočetné generaci (tj. generace narozená v době poválečné) (Rychtaříková, 2010). Od té doby populace věkové kategorie 0–14 let spíše stagnuje.

Jak již zaznělo v dřívější kapitole, období populační exploze v Jižní Koreji nastalo v letech následujících po korejské válce, přičemž vyvrcholilo v 60. letech a pokračovalo zhruba do poloviny 70. let. Bylo tak cca o dekádu delší než v českých zemích. Z tohoto důvodu je možno pozorovat rapidně se zvyšující žlutou křivku produktivního obyvatelstva v období 70. až 90. let. Ta posléze zpomaluje a láme se kolem roku 2020, který je zároveň prvním rokem, kdy počet seniorů poprvé převýšil kategorii 0–14 let. Při rychlém odečtu hraničního věku seniora od tohoto roku je získán rok 1955 – rok, při kterém nabírala na síle výše popsaná populační

Graf 14: Populační vývoj a projekce: Jižní Korea a Česká republika

Zdroje:

data pro Jižní Koreu: Korejský statistický úřad, 2017, 2023b, 2023c

data pro Českou republiku: Český statistický úřad, 2023c, 2023d

(vlastní zpracování)

exploze. Jižní Korea se tedy momentálně nachází v období, kdy její nejsilnější ročníky dosahují postproduktivního věku.

Graf korejského obyvatelstva je oproti českému více dynamický. Zatímco je odhadováno, že křivka seniorů za 50 let protne křivku obyvatelstva v produktivním věku, v případě českého obyvatelstva se tato červená křivka ke žluté příliš nepřibližuje. V obou případech však došlo k navýšení počtu seniorů nad předproduktivního obyvatelstva – v České republice dokonce o dekádu dříve než v Koreji.

Stárnutí populace je problémem v tom ohledu, že v jeden moment vzniká velmi početná skupina lidí, která má ve stejný čas jistá specifika a s nimi související potřeby, pro které je třeba vytvořit takové služby a zařízení, aby byly tyto potřeby uspokojeny. Jednou z takových služeb je například dříve popsané LTCI, které v Koreji pomáhá seniorům ulehčit finanční zátěž spojenou se službami, jež jim umožňují žít samostatný a plnohodnotný život. S nepoměrem seniorů ku produktivnímu obyvatelstvu nastává potíže při obsazování pracovních míst v takových službách z důvodu nedostatku pracovní síly, která je fyzicky schopná nebo je dostatečně vzdělána takové služby poskytovat. Mimo tuto sféru se nedostatek ekonomicky aktivních obyvatel promítne do objemu finančních prostředků NPS, což zásadně ovlivní jeho stabilitu a schopnost dávky starobního důchodu distribuovat. To koneckonců může mít za následek další prohlubování chudoby seniorů.

8.2 Důchodové systémy obou zemí

Rozvíjející se sociální politika obou států je důkazem změny v rodinných strukturách, pro které bylo multigenerační soužití tradicí. Ani v jednom z těchto států není neobvyklé žít s rodiči v jedné domácnosti dlouho po dokončení vzdělání, zároveň se děti čím dál častěji stěhují od rodičů do větších měst za lepšími pracovními příležitostmi (toto obzvláště platí pro Korejce, kteří nadějně míří za vzděláním a zaměstnáním do Söulu). Rodiče tak zůstávají doma sami, případně se sami starají ještě o vlastní rodiče, a děti ve snaze uživit sebe samotné nemají dostatek prostředků pro zajištění domácnosti svých rodičů. Nehledě na to, že rodiče pomoc často odmítají, jelikož se nechtějí stát pro své děti zátěží. V takové chvíli je spoléháno na sociální opatření státu.

Korejské pilíře důchodového systému byly letmo zmíněny v páté kapitole této práce, pro snadnější porovnání s českými pilíři jsou zde zopakovány. Nultý a první je tvořen základním důchodem a důchodovým pojištěním (NPS), přičemž část pojistného připadne na starobní

důchody. Druhý pilíř je tvořen „důchodem“ plynoucím ze zaměstnání (čili odstupné), který, jak již zaznělo, může zaměstnavatel vyplatit v podobě měsíčních dávek nebo jedné velké sumy. Nelze však mluvit o starobním důchodu – nejedná se totiž o žádný „penzijní produkt“ typu spoření či pojištění, zároveň jej zaměstnanec obdrží při odchodu ze zaměstnání, který může nastat mnohem dříve, než dosáhne důchodového věku a tím nároku na opravdový starobní důchod (OECD, 2022a). Ve skutečnosti však existuje alternativa realizace tohoto pilíře, a sice v podobě klasických dávek starobního důchodu – tuto možnost musí odsouhlasit zároveň odbory nebo většinová část zaměstnanců – v roce 2019 však tuto alternativu nabízelo pouze 27,5 % firem a bylo jí pokryto zhruba 17 % ekonomicky aktivního obyvatelstva (OECD, 2022a). Třetí pilíř je realizován čistě na dobrovolné bázi prostřednictvím různých finančních institucí, data z roku 2018 přitom vykazují, že pouze 14 % populace tento prostředek využívá (zároveň je možné si povšimnout jistého nepoměru mužů a žen – 70,5 % účastníků tvoří muži) (OECD, 2022a).

Český důchodový systém je aktuálně podpírán dvěma pilíři. Prvním je podobně jako v případě korejského státem spravovaný PAYG (pay-as-you-go) systém sociálního pojištění, jehož součástí je pojištění dávek starobního důchodu (OECD, 2020). Původní druhý pilíř důchodového spoření fungoval krátce – roku 2016 byl zrušen. Přetrvávající třetí pilíř též prošel změnami a současně ho tvoří doplňkové penzijní spoření (do něhož již nemohou vstupovat noví účastníci) a penzijní připojištění – zde je účast poměrně vysoká (cca 52 % ekonomicky aktivního obyvatelstva), přičemž účast se zvyšuje s věkem a výší příjmů, a tak jsou hlavními účastníky zejména lidé ve věku 40 až 60 let (OECD, 2020). Možným důvodem, proč je oproti Jižní Koreji účast v tomto dobrovolném pilíři tak vysoká, je jistá podpora zaměstnavatelů a státu – příspěvky účastníků v roce 2019 tvořili 68 %, firmy se na příspěvcích podílely 20 % a stát 12 % (OECD, 2020).

8.2.1 Vybraná specifika starobního důchodu obou zemí

Podstatně delší tradice českého systému důchodového pojištění, která sahá ještě do dob rakousko-uherské monarchie, je zásadním rozdílem oproti korejskému, jehož podoba byla sjednocena až na konci 80. let 20. století (celé obyvatelstvo bylo tímto pojištěním pokryto až na konci 90. let). V tabulce na následující stránce¹⁹ jsou uvedena vybraná specifika starobního

¹⁹ Informace se opět týkají pouze soukromého sektoru – specifika starobních důchodů korejských státních zaměstnanců a vojáků zde nejsou zohledňována, stejně tak například sazby pojistného českých zdravotnických záchranářů nebo členů hasičského záchranného sboru. Taktéž nejsou rozebírána specifika pojištění u osob samostatně výdělečně činných.

důchodu obou zemí. Jednoznačnými rozdíly jsou výše a doba odváděného pojistného v případě českých obyvatel. Tato dvě specifika jsou koneckonců nejvíce pravděpodobným důvodem pro tak nízké průměrné starobní důchody v Jižní Koreji.

Tabulka 1: Vybraná specifika starobního důchodu obou zemí

	Jižní Korea	Česká republika
Sazby pojistného (vyměřovacím základem pro výpočet pojistného je hrubá mzda)	• 4,5 % je odváděno zaměstnavatelem • 4,5 % je sraženo zaměstnanci ze mzdy	• 24,8 % je odváděno zaměstnavatelem (z toho 21,5 % putuje na důchodové pojištění) • 7,1 % je sraženo zaměstnanci ze mzdy (z toho 6,5 % putuje na důchodové pojištění)
Doba pojištění	• alespoň 10 let příspěvkových dob	• alespoň 35 let příspěvkových i náhradních dob NEBO • alespoň 30 let příspěvkových dob
Důchodový věk	• osoby narozené před rokem 1952: 60 let • osoby narozené mezi lety 1953 až 1968: graduální zvyšování hranice po 4 letech (61–64 let) • osoby narozené po roce 1969: 65 let	• osoby narozené před rokem 1971: věk je nejednotný – je vypočten v závislosti na pohlaví a počtu dětí osoby • osoby narozené po roce 1971: 65 let
Možnost předčasného důchodu	• nejdříve 5 let před dosažením důchodového věku (osoba nemůže souběžně pobírat příjmy ze zaměstnání) • důchodová dávka se snižuje o 0,5 % za každý započatý měsíc, o který se jde do důchodu dříve	• nejdříve 3 roky před dosažením důchodového věku (současně musí být splněna doba důchodového pojištění; od října 2024 bude v tomto případě potřeba 40 let důchodového pojištění) • důchodová dávka se snižuje o 1,5 % za každých započatých 90 dnů, o které se jde do důchodu dříve

Zdroje:

údaje pro Jižní Koreu: OECD, 2022a; National Pension Service, 2023a

údaje pro Českou republiku: Česká správa sociálního zabezpečení, 2024; Kancelář veřejného ochránce práv, 2024

(vlastní zpracování)

Pozn.: Příspěvková doba značí skutečnou odpracovanou dobu, tj. po jak dlouhou dobu bylo odváděno pojistné. Náhradní doba značí období, při kterém nebylo odváděno pojistné (ale je ze zákona uznána pro nárok na dávky starobního důchodu) – např. z důvodu péče o dítě do 4 let, základní vojenské služby, evidence na úřadu práce, studia do roku 2010 apod.

9 ZÁVĚR

9.1 Výsledky

Globální problém chudoby nejstaršího obyvatelstva se promítá i do jihokorejské společnosti avšak v podstatně větším měřítku, než je vidno u většiny ostatních zemí. Obecně nese podobná specifika, která lze sledovat v této problematice i v jiných koutech světa, a to sice, že nejvíce chudobou postižené jsou věkové skupiny starších seniorů (tj. skupiny starších 75 let) a v rámci pohlaví především ženy, které se dožívají oproti mužům déle a které kvůli společenskému očekávání často zaujímaly tradiční údel matky a ženy v domácnosti, čímž se staly závislými na příjmech svého partnera. Přesto je vysoké procento míry chudoby vykazováno u seniorů jako celku.

Tato práce ilustrovala seniora jako osobu, která se oproti mladším generacím nachází v jisté nevýhodě na trhu práce. Tato skutečnost spojená s východoasijskou praxí čestného odchodu do důchodu nenapomáhá finanční situaci dlouho před tím, než osoba dovrší věku, kdy má nárok na státem spravovaný starobní důchod. První důvod následného strádání seniorů se tímto jeví ještě dříve, než se osoba stane seniorem.

Změna v tradičních rodinných strukturách zapříčinila, že jihokorejští občané již nejsou názoru, že veškerá péče a finanční zabezpečení starých rodičů nemá být na bedrech dětí, nýbrž má v takový moment nastoupit dobře nastavená sociální politika státu, a to především ve formě fungujícího důchodového systému. Ten je v Jižní Koreji tvořen třemi pilíři (potažmo čtyřmi, počítá-li se základní důchod jako nultý pilíř), druhý je však celostátně nesjednocený a třetí dobrovolný má jen pramalou účast.

První pilíř důchodového systému byl tak v této práci pojat jako stěžejní prostředek pro finanční zajištění seniorů vzhledem k tomu, že se jedná o vcelku univerzalistické sociální pojištění. Problémy spojené s NPS, jehož součástí je starobní důchod, se pak zásadně promítají do problematiky chudoby seniorů. Jakožto relativně nový systém zabezpečení osob ve stáří, NPS po dlouhou dobu nepokrýval značnou část obyvatelstva. Doba odvádění pojistného je tak pro mnohé příliš krátká na to, aby dávka starobního důchodu byla dostatečně vysoká na pokrytí veškerých životních nákladů. Doba přispívání do NPS není jedinou překážkou – samotná výše těchto odváděných příspěvků je příliš malá. To má za následek nízké dávky starobního důchodu, které nahrazují poměrně malou část předchozích příjmů. V posledních letech vznikají obavy ohledně udržitelnosti NPS, jelikož dlouhodobě nízká porodnost a stárnutí obyvatelstva pro

Koreu znamená, že touto dobou se seniory stávají generace, které byly součástí populační exploze v druhé polovině 20. století. Nepoměr této postproduktivní skupiny vůči ekonomicky aktivní populaci vyvíjí tlak na finanční prostředky kolující v NPS, což ohrožuje následnou výši dávek starobního důchodu. Do budoucna pak přetrvávají obavy ohledně toho, zda bude počet pracujících obyvatel dostatečný pro zajištění nynějšího ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Z tohoto důvodu hledají senioři i jiné zdroje příjmů, a to zejména prostřednictvím příjmů ze závislé (i samostatné) činnosti, což je zřejmé ze statistik zaměstnanosti seniorů. Jak již ale bylo zmíněno, očividná nevýhoda seniorů oproti mladším ročníkům jim na trhu práce často nezajistí takové finanční ohodnocení, které by zdařile pokrylo chybějící finanční prostředky.

Při porovnání situace s Českou republikou byly rozdíly ve finanční situaci seniorů očividné. Na pohled zřejmým faktorem, který pomáhá českým seniorům se chudobě vyhnout, je dlouhá tradice sociální politiky státu, která sahá ještě do dob rakousko-uherské monarchie. I v rámci českého systému se vedou debaty o udržitelnosti a potřeby reformy starobního důchodu do budoucna, stávající senioři na důchodových dávkách však nestrádají. Rozdílné je nastavení doby povinného důchodového pojištění i výše odváděného pojistného, které v případě Čechů připadnou z větší části na náklady zaměstnavatele. V momentě, kdy průměrný český senior získá nárok na starobní důchod, tak obdrží dávku dostatečně velkou pro zabezpečení všech nezbytných potřeb. Není proto divu, že transfery zaujímají mnohem větší podíl ve struktuře příjmů, čímž se snižuje potřeba udržet si zaměstnání i po dovršení důchodového věku – což se jeví jako zásadní rozdíl mezi korejskými i českými seniory.

9.2 Diskuze

Převážná část této bakalářské práce zkoumala chudobu pouze z příjmového hlediska, čímž není možno věrohodně zachytit skutečnou tíživost situace. Kang, Park & Cho (2022) a Lee S. (2023) diskutují o důležitosti zahrnutí dalšího ukazatele ve formě majetkového zajištění, který by ve finále mohl rozlišit seniory, kteří skutečně v chudobě žijí, a seniory, kteří jsou do chudoby zahrnuti jen na základě nepřekročení stanovené hranice chudoby, přestože jejich zázemí tvoří hodnotný majetek, na který se mohou v případě nouze spolehnout. Materiální deprivace může taktéž nastínit hloubku chudoby, jelikož je v rámci jejího zkoumání sestaven seznam konkrétních položek, u kterého je sledováno, kolik z nich si osoba může finančně dovolit či nikoliv. Problémem je subjektivní vnímání těchto položek, jinými slovy řečeno, záleží na konkrétním jedinci, které z položek vnímá jako prioritu a zda pokládá nemožnost si tyto položky dovolit jako důvod považovat se za chudého. Obzvláště obtížné je toto posoudit

při mezinárodním porovnávání, jelikož rozdílné kultury považují za nezbytné odlišné položky. Tak či tak je v tomto ohledu nemožné sledovat materiální deprivaci seniorů, jelikož v době psaní této práce neexistují aktuální data.

Práce se též převážně soustředí na problémy prvního pilíře důchodového pojištění a jak se promítají do statistiky chudoby. Další dva pilíře byly zmíněny pouze okrajově, jednak z důvodu dodržení stanovené délky bakalářské práce, jednak z důvodu snahy neodklonit se příliš od tématu práce. Přesto by druhý i třetí pilíř mohl hrát důležitou roli při snižování míry chudoby seniorů nebo minimálně při zmírnění dopadů chudoby. Základní důchod je zde krátce zmíněn jakožto příspěvek, který pobírá více než polovina seniorů. Jones (2022) toto objasňuje tím, že míra pokrytí je příliš široká (tj. dosáhne na něj velké množství lidí), a spekuluje nad možným efektivním opatřením, při kterém by bylo vhodné základní důchod navýšit a souběžně s tím upravit hranici pro jeho získání, aby na příspěvek měli nárok opravdu jen ti, kteří se nachází v nouzi.

Zajímavý vhled by jistě poskytlo zkoumání chudoby v závislosti na rozmístění obyvatelstva v rámci Jižní Koreje – zda převládá chudoba spíše v rurálních oblastech, nebo naopak v ekonomických metropolích. Taktéž by stálo za prozkoumání, do jaké míry je chudoba seniorů ovlivněna jejich finanční gramotností.

Výstupem této práce je náhled na životní situaci seniorů v Jižní Koreji, který může pro čtenáře posloužit jako úvod do problematiky chudoby seniorů. Hojné množství zdrojů použitých při psaní tohoto textu může pomoci při vypracování vlastní rešerše k podobnému tématu a vlastnoručně zpracovaná data ve formě grafů mohou pomoci usnadnit zpracování vlastního textu. Přínosná je však v první řadě pro autorku, která díky ní získala nové vědomosti z oblasti fungování důchodových systémů dvou různých států a nabrala nové zkušenosti při práci se statistickými databázemi a publikacemi. Zároveň jí tato srovnávací analýza umožnila porovnat situaci rodné země se situací v zahraničí, a vytvořit si tak vlastní názor založený na skutečných datech z ověřených zdrojů.

10 SUMMARY OF FINDINGS

Here follows a summarised version of the findings in English.

In the context of the ever-growing global issue of elderly poverty, this bachelor's thesis examined the following three objectives: i) what is the social position of senior citizens in South Korea and to what extent does it impact the elderly poverty rates; ii) how severe is the issue of elderly poverty in South Korea and what may be the contributing factors; and iii) how does the South Korean case compare with Czech Republic, another OECD country which, on the contrary, has some of the lowest poverty rates within the organisation.

The comparative study depicts senior citizens as individuals which are disadvantaged in the labour market compared to younger generations. This fact, combined with the East Asian practice of honorary retirement, results in financial struggles well before reaching the age of eligibility for state-managed old-age pension benefits. This marks the initial contributory factor for subsequent poverty.

The case of elderly poverty in South Korea shares similar characteristics observed in other countries, notably that the most affected individuals tend to be the “older-old” (i.e. those over 75 years old) and women, who often become financially dependent on their partners due to their traditional roles as housewives and child-rearing mothers. The overall poverty rates far exceed those recorded in other OECD countries, which naturally poses the question *why*.

Changes in traditional family structures have reinforced South Koreans' belief that a well-established social policy is needed to alleviate the burden of financial support and care for elderly parents. This study identifies the first pillar of the Korean pension system as the key means of financial security for senior citizens, as it constitutes a relatively universal social insurance. As a fairly new retirement income security system, the National Pension Scheme (NPS) faces many challenges – namely lack of universal coverage until the late 1990s; short periods of paying contribution and thus insufficient old-age pensions; low insurance premiums; and concerns about sustainability of the NPS due to an ageing population and low fertility rates – which fundamentally affect the income of the elderly, leading them to seek employment to substitute the gap in income.

The comparative analysis of South Korea and Czech Republic proposes that the long tradition of state social policy, dating back to the Austro-Hungarian Empire times, plays a crucial role in protecting the elderly from poverty. The setup of the mandatory retirement

insurance period and premiums paid differ greatly, and by the time the average Czech elderly individual becomes eligible for an old-age pension, they receive a benefit large enough to cover all essential needs. Transfers therefore constitute a much larger share of income, reducing the need to maintain employment after reaching retirement age – a notable contrast between Korean and Czech senior citizens.

SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

- An, J. (2020). *A Money's Worth Ratio Analysis of the Korean Annuity Market* [Magisterská diplomová práce, Tilburg University]. ResearchGate.
<https://doi.org/10.13140/RG.2.2.26019.68644>
- Caton, N., Jo, Y., & Kim, H. S. (2022, 23. října). *South Korea's Economic Miracle Has Left Seniors Behind*. Global Reporting Program (UBC School of Journalism, Writing, and Media). Získáno 10. ledna 2024, z <https://globalreportingprogram.org/growing-older/south-korea/>
- Centre for Ageing Better. (2023). *State of Ageing 2023*. Získáno 23. března 2024, z <https://ageing-better.org.uk/summary-state-ageing-2023-4>
- Česká správa sociálního zabezpečení. (2024). *Sazby pojistného*. Získáno 26. dubna 2024, z <https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba>
- Český statistický úřad. (2023a). *Graf - Průměrná výše starobního důchodu v České republice*. [Datový soubor]. Získáno 19. dubna 2024, z <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-prumerna-vyse-starobniho-duchodu-v-ceske-republice>
- Český statistický úřad. (2023b, 31. srpna). *Spotřební výdaje domácností - 2022: Tab. 1 Domácnosti podle postavení osoby v čele - b/ Skupiny spotřebních výdajů - průměry na osobu v Kč za rok, struktura v %*. (kód: 160066-23) [Datový soubor]. Získáno 21. dubna 2024, z <https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni-vydaje-domacnosti-2022>
- Český statistický úřad. (2023c, 6. června). *Obyvatelstvo - roční časové řady: Tab. 5 Věková struktura obyvatel České republiky v letech 1947–2022 (k 31. 12.)*. (kód: 130070-23) [Datový soubor]. Získáno 19. dubna 2024 z https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu
- Český statistický úřad. (2023d, 30. listopadu). *Projekce obyvatelstva České republiky - 2023–2100: Tab. 1 Střední varianta: Počet obyvatel podle věku (k 1. 1.) – obě pohlaví*. (kód 130139-23) [Datový soubor]. Získáno 19. dubna 2024, z <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2023-2100>
- Eckert, C. (2001). *Dějiny Koreje*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN: 8071064114.
- Eggleston, K., & Tuljapurkar, S. (2010). *Aging Asia: The Economic and Social Implications of Rapid Demographic Change in China, Japan, and South Korea*. Stanford: The Walter H. Shorenstein, Asia-Pacific Research Center. ISBN: 978-1-931368-20-9.
- Havlík, R. (2016). *Aktuální problémy společnosti z pohledu sociologie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN: 978-80-7452-121-8.
- Health Insurance Review & Assessment Service. (2022). *Sahöbodžang čedo [사회보장제도 (Systém sociálního zabezpečení)]*. Získáno 24. ledna 2024, z <https://www.hira.or.kr/dummy.do?pgmid=HIRAA020007000000&cmsurl=/cms/policy/02/01/in dex.html#a>
- Higo, M., & Klassen, T. (2015). *Retirement in Japan and South Korea: the past, the present and the future of mandatory retirement*. Vyd. 1. New York: Routledge. ISBN: 978-1-138-02569-1.

- Hong, J., Yi, S., & Yoon, T. (2023). The impact of the COVID-19 pandemic on life expectancy by the level of area deprivation in South Korea. *Frontiers in Public Health*, *11*, 1215914. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1215914>
- Choe, C., Kang, S., & Choi, K. (2021). Effects of wage-peak system on youth employment: Evidence from South Korea. *Applied Economics*, *53*(43), str. 4975–4984. <https://doi.org/10.1080/00036846.2021.1912697>
- Chung, K. (2018). *2017 National Survey of Older Koreans: Findings and Implications*. Sedžong: Korea Institute for Health and Social Affairs. <https://www.kihasa.re.kr/publish/report/view?type=all&seq=29648>
- Jones, R. (2022, 1. listopadu). *Pension Reform is a Top Priority for Korea*. Korean Economic Institute of America. Získáno 22. února 2024, z <https://keia.org/the-peninsula/pension-reform-is-a-top-priority-for-korea/>
- Kancelář veřejného ochránce práv. (2024). *Kdy mohu odejít do starobního důchodu?* [Leták]. Ombudsman, veřejný ochránce práv. https://www.ochrance.cz/letaky/kdy_mohu_odejit_do_starobniho_duchodu_kancelar/kdy_mohu_odejit_do_duchodu.pdf
- Kang, J., Park, J., & Cho, J. (2022). Inclusive Aging in Korea: Eradicating Senior Poverty. *International journal of environmental research and public health*, *19*(4), 2121. <https://doi.org/10.3390/ijerph19042121>
- Kim, C. (2022, 24. března). *The jobs – and ageing faces – behind South Korea's record low unemployment numbers*. Reuters. Získáno 10. ledna 2024, z <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/jobs-ageing-faces-behind-south-koreas-record-low-employment-numbers-2022-03-23/>
- Kim, S. (2023, 13. prosince). *South Korea Expects Its Already-World's-Lowest Fertility Rate to Keep Falling*. TIME. Získáno 18. prosince 2023, z <https://time.com/6488894/south-korea-low-fertility-rate-trend-decline/>
- Kim, T. (2022). *Statistical Yearbook of Poverty 2022*. Sedžong: Korea Institute for Health and Social Affairs. <https://www.kihasa.re.kr/en/publish/paper/policymemos/view?seq=53467>
- Korejský statistický úřad. (2017, 26. ledna). *Čchongdžosaingu čchong'gwal (sido/söng'jölljöngbjöl) (총조사인구 총괄 (시도/성/연령별) [Průzkum populace celkem (dle města či provincie/pohlaví/věku)]*. [Datový soubor]. Získáno 16. prosince 2023, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1IN0001_ENG&conn_path=I2
- Korejský statistický úřad. (2022, 1. prosince). *Sodŭk punbä čipchjo (söngbjöl) (2011~2021) (소득분배지표 (성별) (2011~2021) [Ukazatel distribuce příjmů (dle pohlaví) (2011–2021)]*. [Datový soubor]. Získáno 28. března 2024, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1HDLF07&conn_path=I2
- Korejský statistický úřad. (2023a, 27. července). *Population, Households and Housing Units*. [Datový soubor]. Získáno 16. prosince 2023, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1IN1502&conn_path=I2&language=en

- Korejský statistický úřad. (2023b, 27. července). *Söng, jölljöng mit sedägusöngbjöl ingu - sigun'gu* (성, 연령 및 세대구성별 인구 [Populace dle pohlaví, věku a složení domácnosti - město, kraj, okres]). [Datový soubor] Získáno 16. prosince 2023, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1IN1509&conn_path=I2
- Korejský statistický úřad. (2023c, 14. prosince). *Projected Population by Age(Korea)*. [Datový soubor]. Získáno 15. ledna 2024, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1BPA001&conn_path=I2&language=en
- Korejský statistický úřad. (2023d, 12. prosince). *2023 Tchong'gjero bonün irin kagu* (통계로 보는 일인가구 [Jednočlenná domácnost podle statistik 2023]). [Datový soubor]. Získáno 30. března 2024, z https://kostat.go.kr/board.es?mid=a10301010000&bid=10820&list_no=428414&act=view&mainXml=Y
- Korejský statistický úřad. (2024a, 10. ledna). *2023njön 12wöl mit jön'gan kojongdonghjang* (2023년 12월 및 연간 고용동향 [Prosinec 2023 a roční trendy v zaměstnanosti]). [Datový soubor]. Získáno 15. ledna 2024, z https://kostat.go.kr/board.es?mid=a10301010000&bid=210&act=view&list_no=429025
- Korejský statistický úřad. (2024b, 28. února). *Sodük punbä čipchjo* (Jölljöng kječchöngbjöl) (2020~2022) (소득분배지표 (연령계층별) (2020~2022) [Ukazatel distribuce příjmů (dle věkové kategorie) (2020–2022)]). [Datový soubor]. Získáno 27. března 2024, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1HDALF06&conn_path=I2
- Korejský statistický úřad. (2024c, 28. února). *Sodük punbä čipchjo* (söngbjöl) (2020~2022) (소득분배지표 (성별) (2020~2022) [Ukazatel distribuce příjmů (dle pohlaví) (2020–2022)]). [Datový soubor]. Získáno 28. března 2024, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1HDALF07&conn_path=I2
- Korejský statistický úřad. (2024d, 29. února). *Average monthly income & expenditure by age of household head (whole households)*. [Datový soubor]. Získáno 24. dubna 2024, z https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1L9U008&conn_path=I2&language=en
- Kurzy.cz. (2024). *Průměrný důchod*. Získáno 19. dubna 2024, z <https://www.kurzy.cz/duchod/prumerny-duchod/>
- Lee, S. (2023). *Assessing Old-Age Poverty with Income and Assets: Generational Insights and Policy Directions*. Korea Development Institute. <https://doi.org/10.22740/kdi.focus.e.2023.126>
- Lee, Y. W. (2024, 8. ledna). *Pension dilemma: young Koreans hope to pay less, receive less in future*. The Korea Times. Získáno 10. března 2024, z https://www.koreatimes.co.kr/www/biz/2024/03/488_366356.html
- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. (2023). *Strategie sociálního začleňování 2021–2030*. Vyd. 3. Praha. https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+sociálního+začleňování+2021-2030_aktualizace+2023.pdf

- Ministerstvo zdravotnictví a sociální péče Jižní Koreje. (2024). *2023njön 12wöl kidžun kungminjöngüm kongpcho tchong'gje palpcho* (2023 년 12 월 기준 국민연금 공표통계 발표 [Zveřejnění statistik Národního penzijního fondu pro prosinec 2023]). <https://www.mohw.go.kr/synap/doc.html?fn=202403281111134832.pdf&rs=/upload/result/202404/>
- National Health Insurance Service. (2023). *2024 Booklet for the Introduction of National Health Insurance System*. <https://www.nhis.or.kr/english/wbheaa03500m01.do?mode=view&articleNo=10840421>
- National Pension Service. (2023a). *Jön'güm čöngbo: norjöng jön'güm* (연금 정보: 노령연금 [Informace o důchodu: starobní důchod]). Získáno 21. ledna 2024, z https://www.nps.or.kr/jsppage/info/easy/easy_04_02.jsp
- National Pension Service. (2023b). *Jön'güm čöngbo: judžok jön'güm* (연금 정보: 유족연금 [Informace o důchodu: pozůstalostní důchod]). Získáno 21. ledna 2024, z https://www.nps.or.kr/jsppage/info/easy/easy_04_04.jsp
- National Pension Service. (2023c). *Jön'güm čöngbo: čangä jön'güm* (연금 정보: 장애연금 [Informace o důchodu: invalidní důchod]). Získáno 21. ledna 2024, z https://www.nps.or.kr/jsppage/info/easy/easy_04_03.jsp
- National Pension Service. (2023d). *National Pension Plan: Contributions*. Získáno 10. března 2024, z https://www.nps.or.kr/jsppage/english/scheme/scheme_02.jsp
- OECD. (2011). *Pensions at a Glance 2011: Retirement-income Systems in OECD and G20 Countries*. Paříž: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/pension_glance-2011-en
- OECD. (2013). *Pensions at a Glance 2013: OECD and G20 Indicators*. Paříž: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/pension_glance-2013-en
- OECD. (2015). *Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators*. Paříž: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/pension_glance-2015-en
- OECD. (2017). *Pensions at a Glance 2017: OECD and G20 Indicators*. Paříž: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/pension_glance-2017-en
- OECD. (2019). *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*. Paříž: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>
- OECD. (2020). *OECD Reviews of Pension Systems: Czech Republic*. Paříž: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e6387738-en>
- OECD. (2021). *Pensions at a Glance 2021: OECD and G20 Indicators*. Paříž: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ca401ebd-en>
- OECD. (2022a). *OECD Reviews of Pension Systems: Korea*. Paříž: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/2f1643f9-en>
- OECD. (2022b). *OECD Economic Surveys: Korea 2022*. Paříž: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/20bf3d6e-en>
- OECD. (2023a). *Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators*. (revidovaná verze, únor 2024). Paříž: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

- OECD. (2023b). *Health at a Glance 2023: OECD Indicators*. Paříž: OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/7a7afb35-en>
- OECD. (2023c). *Korea*. In *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*. Paříž: OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/fb8ae5e0-en>
- OECD. (2023d). *Pensions at a Glance 2023: Country Profiles – Korea*.
<https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2023-country-profile-Korea.pdf>
- OECD. (2024). *Poverty rate (indicator)*. [Datový soubor]. Získáno 15. dubna z
<https://doi.org/10.1787/0fe1315d-en>
- Rychtaříková, J. (2010). *Poválečný vývoj demografického chování obyvatelstva na území České republiky do počátku devadesátých let*. In D. Bartoňová (Ed.), *Demografická situace České republiky: proměny a kontexty 1993-2008* (str. 19–36). Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN: 978-80-7419-024-7.
- Seth, M. (2010). *A Concise History of Modern Korea: From the Late Nineteenth Century to the Present*. Plymouth: Rowman & LittleField Publishers, Inc. ISBN: 978-0-7425-6714-6.
- Sō, H. G. (2024, 3. ledna). *Olhā kungminjōngūm · kičchojōngūm 3.6% tō pannūnda... Čangnjōn mulkkasangšūngnjul panjōng (올해 국민연금 · 기초연금 3.6% 더 받는다... 작년 물가상승률 반영 [Letos obdržíme o 3,6 % více na státním a základním důchodu... Odráz loňské inflace])*. Yonhap News. Získáno 22. února 2024, z
<https://www.yna.co.kr/view/AKR20240102071200530>
- Sýkorová, D., & Klimentová, E. (2016). *Poverty and Social Work*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN: 978-80-7464-891-5.
- The Borgen Project. (2022, 11. září). *Elderly Poverty in India*. Získáno 23. března 2024, z <https://borgenproject.org/elderly-poverty-in-india/>
- The Borgen Project. (2023, 3. září). *Elderly Poverty in Venezuela*. Získáno 23. března 2024, z <https://borgenproject.org/elderly-poverty-in-venezuela/>
- Yoo, C. (2023, 27. ledna). *South Korea pension fund will deplete faster than expected, report says*. Reuters. Získáno 26. února 2024, z <https://www.reuters.com/markets/asia/south-korea-pension-fund-will-deplete-faster-than-expected-report-says-2023-01-27/>
- Yun, J., Kim, C., Son, S. H., Bae, C. W., Choi, Y. S., & Chung, S. H. (2022). Birth Rate Transition in the Republic of Korea: Trends and Prospects. *Journal of Korean Medical Science*, 37(42), e304.
<https://doi.org/10.3346/jkms.2022.37.e304>